

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

_____ Н. Ф. Ржевська

«__»_____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИЦІ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «291 МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ»

Тема: «Інноваційні форми навчання в інтеграції вітчизняних освітніх послуг до міжнародного освітнього простору»

Виконавець: студентка МІ–108М групи, Євдокименко Тетяна Миколаївна

Керівник: к. політ. н., доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій Сапсай Артем Петрович

Нормоконтролер:

_____ В. Ємець
(підпис)

КИЇВ 2021

ЗМІСТ

Вступ	3
РОЗДІЛ 1. БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС ВІД ПОЧАТКУ ДО СЬОГОДЕННЯ	7
1.1. Термінологія.....	7
1.2. Становлення і розвиток спільного простору вищої освіти в європейському регіоні	8
1.3. Шлях України у Болонському процесі.....	14
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ МІЖНАРОДНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ТА КОНЦЕПЦІЯ «НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ»	35
2.1. Сучасні практики розбудови Європейського простору вищої освіти.....	35
2.2. Європейське майбутнє освітніх послуг України.....	41
2.3. Концепція «навчання впродовж життя» перспективи та система освітніх послуг України	52
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ У МІЖНАРОДНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ	61
3.1. Інноваційні форми навчання у парадигмі концепції «навчання продовж життя»	61
3.2. Модульне навчання як механізм інтеграції вітчизняних освітніх послуг до європейського освітнього простору.....	62
3.3. Модульне навчання та мікро-кваліфікації в українській системі вищої освіти	63
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
Додатки	89

ВСТУП

Наукова актуальність теми дослідження:

Концепція «навчання впродовж життя» сьогодні є головним акцентом сучасних освітніх практик у багатьох країнах світу, у тому числі країн-членів Болонського процесу та Європейського простору вищої освіти, покликаних сприяти розбудові та гармонійному розвитку міжнародного освітньо-наукового простору.

«Навчання впродовж життя» формує нові освітні парадигми для кожної особистості, зокрема:

- гнучкість, адаптивність, наступність усіх етапів освіти та єдність всіх її форм;
- надання учасникам освітнього процесу комплексу компетентностей, які забезпечать їхню готовність до повноцінного функціонування в сучасному стрімко змінюваному світі, здатність швидко реагувати на запити часу, розширяти можливості участі у культурному, соціальному і політичному житті країни;
- утвердження людини як найвищої суспільної цінності, створенні максимально слухних умов для сприяння її інтелектуальному та культурному розвитку, розкриттю та задоволенню різноманітних освітніх потреб, перетворенню процесу навчання в безперервний процес самовдосконалення людини;
- діяльнісний і творчий характер навчання, формування відносин співробітництва між усіма учасниками педагогічного процесу, розвиток нової педагогічної системи, у рамках якої від педагога вимагається не безпосередня трансляція готових знань та інформації учням, а здійснення педагогічного супроводу і допомоги в організації індивідуальної навчальної діяльності.

Така концепція потребує введення інноваційних форм навчання, які здатні забезпечити гнучкість організації процесу навчання та визнання освітніх кваліфікацій отриманих за результатами такого навчання.

Також варто зазначити, що в умовах пандемії спричиненої коронавірусною хворобою (COVID-19), для закладів освіти усього світу питання форми надання освітніх послуг, ефективного способу перекваліфікації, підвищення кваліфікації кадрів, присвоєння та міжнародного визнання освітніх кваліфікацій постала найбільш актуально.

Ще з перших років незалежності Україна обрала шлях євроінтеграції до міжнародного освітнього простору та згодом приєдналася до Болонського процесу.

Наразі Україна разом із країнами-членами Болонського процесу активно прямує до запровадження освітньої моделі «навчання впродовж життя» та гармонійного розвитку вітчизняних освітніх послуг у поєднанні із кращими міжнародними освітніми практиками інших країн.

Однак, сучасна побудова системи освітніх послуг України не відповідає в повній мірі вимогам міжнародної освітньої моделі «навчання впродовж життя» та має певні прогалини, зокрема в системі присвоєння та визнання освітніх кваліфікацій. Також в системі освіти України відсутні важелі, які здатні забезпечити гнучкість у організації освітнього процесу, вступу та завершення навчання, сприяти швидкій адаптації до потреб сучасного міжнародного ринку праці. Можливість вирішення таких питань здатне забезпечити введення до системи вітчизняних освітніх послуг інноваційних форм навчання, які дозволять здобувачам освіти отримувати освітні кваліфікації та визнавати їх у гнучкому форматі.

Запровадження дієвих та сучасних форм навчання позитивно відобразиться на іміджевій та економічній складовій системи освіти України, зокрема:

- формуванні іміджу освітніх послуг України закордоном;
- рейтингу закладів вищої освіти України у освітньому міжнародному просторі;
- розвитку академічної мобільності з іноземними закладами вищої освіти;

- економічному розвитку країни;
- міжнародних зв'язках та дипломатичних відносинах з іншими країнами;
- інтеграції України у світовий науково-освітній простір.

Предмет дослідження: вплив інноваційних форм організації навчального процесу на розширення інтеграційних можливостей європейського освітнього простору.

Об'єкт дослідження: освітні послуги в міжнародному освітньому просторі.

Мета дослідження:

формулювання практичних рекомендацій щодо інтеграції вітчизняних освітніх послуг в європейський освітній простір на прикладі запровадження модульної форми навчання.

Науково-дослідницькі завдання:

- 1) Висвітлити та проаналізувати розвиток системи освіти України за часів незалежності в контексті Болонського процесу;
- 2) Проаналізувати міжнародні практики розвитку освітніх послуг країн-членів Європейського простору вищої освіти;
- 3) Визначити та проаналізувати проблемні питання, які є перешкодою для гармонійного запровадження у вітчизняну систему освітніх послуг концепції «навчання впродовж життя»;
- 4) Проаналізувати проблемні сторони запровадження інноваційних форм навчання на вітчизняному ринку освітніх послуг та присвоєння освітніх кваліфікацій;
- 5) Сформулювати перелік практичних кроків та механізмів, які сприятимуть розвитку інноваційних форм навчання.

Методи дослідження:

обробка літературних джерел, контент аналіз, інформаційний аналіз веб-сайтів офіційних установ у сфері освіти, сайту міжнародної мережі національних інформаційних центрів з академічного визнання та мобільності (ENIC-

NARIC), сайтів європейського проєкту Microbol та інших європейських міжнародних проєктів у сфері освіти.

Отримані результати дослідження дозволять запровадити у вітчизняній системі освіти нові практики присвоєння освітніх кваліфікацій, зокрема накопичення мікро-кваліфікацій за модульною формою навчання, та сприяти більш ефективній політиці визнання освітніх кваліфікацій.

Результати магістерської роботи рекомендується використовувати Міністерству освіти і науки України, Національному інформаційному центру академічної мобільності ENIC Ukraine під час проведення наукових досліджень інтеграції навчального процесу до міжнародного освітнього простору та практик визнання освітніх кваліфікацій; закладам освіти України, які присвоюють 3-7 освітні рівні за Національною рамкою кваліфікацій, під час розробки освітніх, освітньо-професійних та освітньо-наукових програм.

РОЗДІЛ 1. БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС ВІД ПОЧАТКУ ДО СЬОГОДЕННЯ

1.1. Термінологія

У дипломній роботі застосовуються такі терміни та визначення:

Академічне визнання – офіційне визнання компетентним органом з визнання справжності та академічного рівня освітньої кваліфікації або часткового навчання, або попередньої освіти з метою надання права претендувати на вступ до вищої освіти та/або можливості претендувати на працевлаштування; [16]

Академічна мобільність – фізичний або віртуальний рух осіб поза межами своєї країни з метою навчання, дослідження; [10]

Болонський процес – процес зближення і гармонізації систем освіти країн Європи в рамках Болонської угоди задля створення та розбудови єдиного європейського простору вищої освіти; [7]

Європейський простір вищої освіти – міждержавна структура співробітництва всіх країн, які беруть участь у Болонському процесі, в області вищої освіти; [7]

Концепція «навчання впродовж життя» – процес, що стосується всіх видів освітньої діяльності, формальних або неформальних, які охоплюють весь період життя з метою вдосконалення та розвитку людських здібностей, знань, навичок, установок і компетенцій; [11]

Мікро-кваліфікація – доказ результатів навчання, які здобувач освіти отримує за короткий навчальний досвід, які оцінюються за прозорими стандартами; [1]

Модульне навчання – навчання, що відбувається в межах освіти або підготовки кадрів протягом короткого періоду за окремою освітньою програмою або частиною освітньої програми, за результатами якого здобувач освіти отримує мікро-кваліфікацію; [1]

Неформальна освіта – навчання, що відбувається в межах освіти або підготовки кадрів з наголосом на трудове життя, яке не належить до формальної системи освіти; [16]

Нетрадиційні форми навчання – формальні та неформальні механізми надання освітніх програм та організації навчальних заходів, які не передбачають безпосередній контакт між надавачем освіти та здобувачем освіти; [17]

Освітня кваліфікація – будь-який ступінь, диплом, сертифікат або відзнака, видані компетентним органом, що засвідчує успішне завершення програми освіти або підтверджує попередню освіту за можливості; [16]

Освітня програма – освітня, освітньо-професійна або освітньо-наукова програма визнана компетентним органом держави, успішне завершення якої передбачає набуття здобувачем освіти освітньої кваліфікації; [3]

Рамка кваліфікацій – система для класифікації, оприлюднення та організації кваліфікацій з підтвердженою якістю за набором критеріїв; [22]

Результати навчання – набуті знання та навички здобувачів освіти після завершення навчального процесу. [16]

1.2. Становлення і розвиток спільного простору вищої освіти в європейському регіоні

Кожна держава світу особлива та унікальна. Для уряду будь-якої країни важливим є збереження власної унікальності національної системи освіти, однак прагнення налагодити міжнародну співпрацю з іноземними країнами, сприяти розвитку академічної мобільності, підвищити рівень конкурентоспроможності вітчизняних закладів вищої освіти на міжнародній арені, спонукало уряди різних держав, зокрема Європейського континенту, приєднатися до руху у освітній сфері на міжнародному рівні, – Болонського процесу та розбудови Європейського простору вищої освіти.

У 1951 році 6 країн ініціювали створення Європейської спілки виробників вугілля і сталі, розвиток якої сягнув згодом до перетворення на Європейський Союз – політичне утворення, яке наразі об'єднує 27 країн-членів. Європейський союз в першу чергу переслідував інтереси економічної співпраці, зокрема, спільного ринку, задля забезпечення взаємовигідного обміну капіталами, товарами, роботами та послугами, а також вільного пересування людей.

Системи освіт країн-членів Європейського Союзу певний час лишалася поза сферою впливу європейської інтеграції. В контексті зростання трудової міграції і водночас дефіциту кваліфікованих фахівців постала необхідність реформування систем освіти країн-членів Європейського Союзу. Унікальність освітньої системи кожної країни Європи зумовлювала високий рівень конкуренції серед фахівців різних сфер та професій, однак, працедавцям ставало дедалі складніше визначити рівень кваліфікації іноземних пошукувачів заробітку.

Важливою передумовою для запровадження Болонського процесу є збільшення кількості здобувачів вищої освіти: у багатьох країнах кількість здобувачів вищої освіти протягом 10–15 років зросла в 3–5 разів. Таке суттєве збільшення кількості студентів призвело до того, що здобувачами вищої освіти були особи, які володіли нижчим рівнем набутих знань, аніж 10 років тому.

В таких умовах реформи систем освіти загальноєвропейського характеру стали надзвичайно актуальними.

Запроваджена у 1987 році програма ERASMUS є першим кроком до модернізації європейської освіти. 19 країн Європейського Союзу об'єдналися задля

- удосконалення та збільшення обсягів академічної мобільності здобувачів освіти та викладачів;
- сприяння розвитку міжуніверситетської кооперації;
- налагодження тісної співпраці між університетами та підприємствами;

- поширення інноваційних практик навчання.

Програма ERASMUS поклала початок впровадження інструментів, які дозволили перезараховувати навчальні досягнень, отримані здобувачами освіти в іноземних закладах вищої освіти за програмами академічної мобільності – Європейську кредитну трансфертну систему.

Здобувачів освіти упродовж наступних декількох років з країн Європейського Союзу навчалися та обмінювалися досвідом в закордонних університетах і, як наслідок, довели ефективність програми ERASMUS.

Економічно-політичний напрям розвитку міжнародних відносин країн Європейського Союзу спонукав до впровадження більш масштабних змін на шляху до гармонізації освітніх систем і навчальних програм, підвищення рівня освітніх послуг в європейських країнах – створення єдиного Європейського простору вищої освіти (ЄПВО). Засади створення та вектор дій єдиного Європейського простору вищої освіти було сформульовано у Болонській декларації.

В червні 1999 року у Німеччині, Франції, Італії, Сполученому Королівстві у Болоньї на Конференції міністрів, які були відповідальні на той час за вищу освіту, було започатковано Болонський процес.

Європейський простір вищої освіти (ЄПВО) засновано в Будапешті і Відні у березні 2010 року на Конференції країн учасниць Болонського процесу як міждержавну структуру співробітництва. Відтак, законодавчі зміни в системах освіти країн, що приєдналися до ЄПВО, вводяться урядами через домовленості, досягнуті в рамках ЄПВО.

Мета створення єдиного Європейського простору вищої освіти:

- підвищення якості європейської освіти;
- уніфікація присвоєних освітніх кваліфікацій;
- підвищення рівня конкурентоздатності європейських освітніх послуг шляхом укріплення міжнародної кооперації та подальшого розвитку студентської та викладацької мобільності;

– створення потужної загальноєвропейської системи забезпечення якості освіти.

Як стверджує Рашкевич Ю.М. у своїй праці «Болонський процес та нова парадигма вищої освіти», основними цілями Європейського простору вищої освіти є:

- сприяння розвитку вищої освіти;
- прагнення до академічної свободи;
- досягненні інституційної автономії;
- максимальне залучення здобувачів освіти, а також викладачів до управління вищою освітою;
- розвиток академічної мобільності як серед здобувачів освіти, так і серед викладачів;
- розвиток соціальної складової вищої освіти;
- сприяння працевлаштуванню здобувачів освіти ;
- введення освітніх програм, які сприятимуть освітній методиці «навчання впродовж життя».

За основним своїм призначення структура ЄПВО здійснює координаційну функцію міжурядового координування, зокрема це:

- запровадження уніфікованих важелів порівняння ступенів (бакалавра, магістра та доктора філософії (PhD));
- забезпечення прозорості оцінювання навчання за допомогою кредитів Європейської системи трансферу і накопичення кредитів (ЄКТС), а також додатка до диплома, який є уніфікованим для країн ЄПВО;
- визнання освітніх кваліфікацій, у тому числі ступенів і періодів навчання;
- створення загального європейського розуміння забезпечення якості освіти;
- запровадження Рамки кваліфікацій вищої освіти ЄПВО. [6]

Групою супроводу Болонського процесу (BFUG) в 2011 році було посилено вимогу, яка б сприяла демонстрації прихильності країн до цінностей,

цілей і політики Європейського простору вищої освіти. Нині до Європейського простору вищої освіти входить 49 держав-членів, які приєдналися до Болонського процесу (Додаток 1).

Європейська Комісія є також повноправним членом ЄПВО та має вісім консультативних членів:

- Європейська Асоціація Університетів;
- Освітній Інтернаціонал;
- Європейський Союз Студентів;
- Бізнес Європа;
- Рада Європи;
- Європейська Асоціація забезпечення якості вищої освіти;
- Європейська Асоціація закладів вищої освіти;
- ЮНЕСКО.

Розвиток вищої освіти сучасної Європи та інших регіонів світу значною мірою обумовлено Болонським процесом, метою якого було створення до 2010 року Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) та його подальше вдосконалення.

Як стверджує Інститут статистики ЮНЕСКО, – наразі Болонський процес розвивається та лише набирає оберти у створенні нових практик з вдосконалення систем освіти та освітніх послуг Європейського регіону, зокрема:

- запроваджено нову концепцію «навчання впродовж життя»;
- динамічно розвиваються програми академічної мобільності;
- створюються нові загальноєвропейські аналітичні та дослідницькі проєкти;
- затверджено уніфіковану форму додатку до диплома;
- створено рамку кваліфікацій Європейського простору вищої освіти;
- запроваджено докторські ступені як третій цикл вищої освіти;
- запроваджений Європейський дослідницький простір;

- створено загальноєвропейські стандарти та рекомендації із забезпечення якості освіти;
- створені механізми процедури визнання освітніх кваліфікацій, попереднього навчання та неформального навчання,
- запроваджено та удосконалено систему Європейської кредитної трансферної системи (пізніше «Європейської кредитна трансферно-накопичувальна система»), як систему, що покликана не тільки перезараховувати кредити, а й їх накопичувати;
- впроваджено нові форми навчання;
- налагоджено співпрацю із працедавцями щодо створення спільних навчальних програм та сприяння працевлаштуванню випускників тощо. [8]

Європейські міністри, які відповідають за розвиток вищої освіти в країнах-учасниках Болонського процесу кожні два роки проводять Конференцію.

Мета Конференції оцінити рівень розвитку вищої освіти в країнах-учасниках Болонського процесу в контексті створення Європейського простору вищої освіти.

За програмою розвитку Європейського простору вищої освіти створено відповідні структури щодо сприяння і супроводу Болонського процесу, зокрема Моніторингову групу супроводу Болонського процесу (The Bologna Follow-up Group).

Основними функціями The Bologna Follow-up Group є нагляд та контроль за впровадженням принципів Болонського процесу. Така група скликається раз на шість місяців. Робочі групи The Bologna Follow-up Group, які складаються із висококваліфікованих фахівців із різних країн світу, вивчають інформацію щодо запровадження найкращих практик Болонського процесу, структурують інформацію у бази даних, а також обмінюються досвідом стосовно питань розвитку та запровадження положень Болонського процесу в країнах-учасниках Європейського простору вищої освіти.

До складу The Bologna Follow-up Group входять представники усіх країн-учасниць Європейського простору вищої освіти, а також Європейської Комісії, Ради Європи, Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти, Європейської асоціації закладів вищої освіти, Європейської асоціації університетів, Європейського союзу студентів, Освітнього Інтернаціоналу і Бізнес Європи як консультативних членів.

У березні 2020 року вперше в Україні (м. Київ) відбулося засідання Групи супроводу Болонського процесу, на якому були виокремлені пріоритетні напрями реформування в країнах-членах Болонського процесу на наступні 30 років, зокрема:

- забезпечення співпраці між країнами-учасницями Болонського процесу задля досягнення Цілей сталого розвитку;
- забезпечення верховенства міжнародного права;
- запобігання обмеження академічної автономії та інституційного врядування закладів вищої освіти;
- рівномірне виконання Болонських зобов'язань всіма країнами-учасниками;
- рівні можливості для розвитку національних систем вищої освіти в країнах Болонського процесу;
- збалансований розвиток академічної мобільності держав-учасниць;
- впровадження сучасних цифрових рішень в Європейському просторі вищої освіти.

1.3. Шлях України у Болонському процесі

1.3.1. Важливі кроки України на шляху до нової освіти

В умовах сьогодення система освіти України – це частина світового освітнього простору з високим рівнем конкурентоспроможності на ринку міжнародних освітніх послуг.

Головним вектором розвитку вітчизняних освітніх послуг є формування особистості, здатної до успішної самореалізації, яка має власні високоморальні переконання та екологічне мислення, прагне до саморозвитку та навчання впродовж життя.

З моменту здобуття Україною незалежності у 1991 році українська освіта зазнала значних змін. Зорієнтована на інтеграцію у світовий освітній простір й розбудову сучасної європейської системи, освіта України шляхом послідовного та виваженого реформування набула нового сучасного обличчя.

У своєму виданні «Болонський процес та нова парадигма вищої освіти» Рашкевич Ю.М. зазначає, що у травні 2005 року Україна приєдналася до Болонського процесу та розпочала свій шлях до інтеграції української освіти в єдиний європейський освітній простір. На базі існуючої розгалуженої мережі навчальних закладів з висококваліфікованими науково-педагогічними кадрами за короткий час Україна вибудувала нове освітнє середовище в контексті європейських стандартів і вимог Болонського процесу:

- створено потужну нормативно-правову базу;
- змінені умови навчання та праці в закладах освіти;
- оновлено зміст навчання;
- запроваджено сучасні технології та нові засоби навчання;
- розпочато трансформацію закладів освіти.

Українська система освіти має давню унікальну історію становлення та розвитку, яка сьогодні визнана ЮНЕСКО, ООН та іншими впливовими міжнародними організаціями. [7]

За версією Times Higher Education World University Rankings десять закладів вищої освіти України входять до рейтингу кращих університетів світу, зокрема:

- Сумський державний університет;
- Національний університет «Львівська політехніка»;
- Харківський національний університет радіоелектроніки;
- Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара;

- Львівський національний університет імені Івана Франка;
- Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»;
- Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»;
- Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
- Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна;
- Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

[25]

Найвидатніші роки у розвитку української освіти:

1991 рік – нова незалежна країна на мапі Європи - новий Закон про освіту.

З перших років незалежності державою було розпочато трансформацію системи освіти, зокрема перехід від радянських переконань до демократичних європейських поглядів. В Україні вперше з'являються навчальні заклади приватної форм власності, розбудову яких підтримала держава.

1992 рік – започатковано процес державної акредитації закладів освіти. Задля розвитку конкурентоспроможності закладів вищої освіти на теренах світового освітнього простору і досягнення високих результатів, виникла необхідність встановлення державних вимог до результатів діяльності закладів вищої освіти і запровадження стандартів системи освіти.

1996 рік – запроваджено державне ліцензування закладів вищої освіти.

Вперше запроваджено систему оцінки ефективності роботи закладів освіти та якості освіти, виявлення сильних і слабких сторін перебігу навчального процесу.

1997 рік – випускники отримують перші дипломи бакалаврів і магістрів в результаті поступового переходу до європейської системи кваліфікацій. В системі української освіти з'являється додаток до диплома про вищу освіту (DIPLOMA SUPPLEMENT), затверджений за європейським зразком Європейською Комісією, Радою Європи і UNESCO/CEPES.

2005 рік – Україна долучається до Болонської декларації. Розроблено Національну рамку кваліфікацій. Розпочато впровадження Європейської кредитно-трансферної системи. Зроблено важливі кроки до набуття автономії вищої школи.

2008 рік – Україна отримує статус повноважного урядового члену Європейського реєстру забезпечення якості (EQAR). Це стало важливим кроком України на шляху до поетапного вибудовування європейського рівня якості вищої освіти. Були зроблені перші спроби ліквідувати та попередити регрес закладів вищої освіти, прояви академічної недобросовісності, надання неякісних освітніх послуг, відсутність взаємодії між учасниками освітнього процесу.[6]

2010 рік – впроваджено додаток до диплома європейського зразка у експериментальному форматі. Як зазначається на офіційному сайті Міністерства освіти і науки України, документ був розроблений задля забезпечення інтеграції освітніх послуг України до європейського простору вищої освіти, міжнародної співпраці в питаннях визнання кваліфікацій з метою доступу до подальшого навчання та/або здійснення професійної діяльності. [19]

2014 рік – набрав чинності новий Закон про вищу освіту. Законом України «Про вищу освіту» введено співставні з Європейським простором вищої освіти ступені освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук і оцінювання досягнень виключно за Європейською кредитно-трансферною системою. Розпочато процес створення Національного агентства та незалежних установ з оцінки та забезпечення якості освіти відповідно до стандартів та рекомендацій Європейської асоціації забезпечення якості. Додаток до диплома Європейського зразка стає невід'ємною складовою дипломів бакалавра, спеціаліста та магістра. Триває процес оптимізації мережі закладів вищої освіти і вдосконалення законодавчого забезпечення програм академічної мобільності. Автономія вищої школи набуває нового змісту і реальних механізмів. [2]

2017 рік – набрав чинності новий Закон про освіту. Зроблено рішучий крок у напрямі Європейських норм і стандартів відповідно до Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя». У новому законі про освіту затверджений перехід системи накопичення знань до системи формування компетентностей. Запроваджено трирівневу 12-річну школу за схемою 4+5+3: початкова (4 роки, 1-4 класи), базова (5 років, 5-9 класи) і профільна (3 роки, 10-12 класи). Вища освіта за схемою 3 + 2: трирічний бакалаврат і дворічна магістратура. Вступ у магістратуру здійснюватиметься за підсумками ЗНО. Автономія, якою з 2014 року користувалися заклади вищої освіти, так само як і обмеження терміну перебування однієї людини на посаді керівника, поширюється на заклади всіх рівнів. Планова перевірка дотримання закладом освіти ліцензійних вимог Державною службою якості освіти відбуватиметься раз на 10 років. Сертифікація вчителів матиме добровільний характер. У закладах освіти, відповідно до освітньої програми, можуть викладатися одна або кілька дисциплін двома та більше мовами – державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу. Кожен заклад освіти зобов'язаний розмістити у відкритому доступі інформацію про свою діяльність. Закон зобов'язує учасників освітнього процесу дотримуватися академічної доброчесності. [3]

2020 рік – набрав чинності новий Закон про повну загальну середню освіту. Законом держава гарантує рівний доступ всіх дітей до освіти. Незалежно від соціального статусу та місця народження діти зараховуються до початкової школи без конкурсів, які розташовані найближче територіально. Ще одним революційним проривом є інклюзивність для дітей з особливими освітніми потребами, а також право дітей здобувати освіту в медзакладах. Кожен учень відтепер має право будувати навчання з урахуванням своїх талантів і власних потреб. Закон вперше на законодавчому рівні встановлює право учнів на справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне, недискримінаційне та доброчесне оцінювання результатів навчання,

незалежно від виду та форми здобуття ними освіти. Учень сам може обирати курси, навчальні предмети (інтегровані курси). Окрім того, як зазначено на сайті Міністерства освіти і науки України, розширено права учнівського самоврядування: чіткі повноваження учнівського самоврядування; право керівника учнівського самоврядування на невідкладний прийом керівником до закладу освіти; право учнів через своїх представників брати участь у засіданнях педагогічної ради з усіх питань, що стосуються організації та реалізації освітнього процесу. Реалізація права кожної української дитини на оволодіння державною мовою. Значно розширені можливості педагогічного зростання вчителів.[23]

2021 рік – затверджено нові форми документів про вищу освіту за результатами Паризького комюніке, яке було прийнято в Парижі у травні 2018 р. за участю української делегації, враховуючи рекомендації Лісабонської Конвенції про визнання та Europass. [15]

1.3.2. Україна та Європейський простір вищої освіти

Разом з обранням європейського вектору у політиці Україна наполегливо гармонійно та впевнено рухається у напрямі впровадження європейських стандартів у вітчизняну систему освіти.

У міжнародних відносинах Україна на всіх етапах надання освітніх послуг дотримується принципів позицій: взаємоповаги та взаємодопомоги.

Важливим документом міжнародної співпраці між Україною та Європейським Співтовариством є «Угода про партнерство та співробітництво», яка була підписана у 1994 році.

Основні цілі Угоди:

- розвиток діалогу у політичних питаннях та закріплення тісних політичних відносин;
- сприяння розвитку торгівлі,
- фінансове, громадське, науково-технологічне та культурне співробітництво.

В рамках Угоди про партнерство та співробітництво відбувались переговори на найвищому політичному рівні. Відповідно до положень Угоди створено Раду з питань співробітництва. На парламентському рівні з Радою із питань співробітництва співпрацював відповідний Комітет. [17]

В грудні 1999 р. у м. Гельсінкі Європейською Радою було схвалено партнерську стратегію Європейського Союзу спрямовану на зміцнення стратегічного партнерства з Україною. Основними функціями партнерської стратегії Європейського Союзу щодо зміцнення стратегічного партнерства з Україною є:

1. Інтеграція України до Європейського Союзу шляхом розвитку партнерських відносин.

2. Імплементация Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом щодо розвитку торгових відносин між Україною та Європейським Союзом.

3. Підтримка реформ в Україні.

4. Залучення України до розширення Європейського Союзу за допомогою успішної реалізації Угоди.

5. Розробка стратегії спільно із центральними і східноєвропейськими країнами задля забезпечення зони стабільності, співробітництва та процвітання у Центральній і Східній Європі. Розробка такої стратегії мала б забезпечити еволюцію відповідних країн та поступову інтеграцію до Європейського Союзу, а також координацію інтеграції центрально-східноєвропейських країн до Європейського Союзу, розвиток транскордонного та регіонального співробітництва, налагодження багатостороннього діалогу. Спільна із центральними і східноєвропейськими країнами стратегія має сприяти врегулюванню питання безпеки шляхом гармонізації відносин між країнами, які обрали курс євроінтеграції.

6. Адаптація законодавства України до норм законодавства Європейського Союзу.

7. Поглиблення співробітництва у сфері зовнішньої політики задля безпеки та стабільності у Європі.

8. Поглиблення співробітництва в галузі безпеки та оборони.

9. Поглиблення співробітництва в юридичній сфері задля безпеки та стабільності за допомогою.

10. Поглиблення зв'язків між людьми, що сприятиме закріпленню партнерських відносин

11. Співробітництво у сфері транспорту, зв'язків та телекомунікацій задля посилення торгово-економічного співробітництва.

12. Охорона довкілля.[10]

У 2004 році Україна задекларувала курс вступу до Європейського Союзу. Система освіти України почала динамічну євроінтеграцію до міжнародного освітнього простору завдяки реформуванню усіх сегментів освіти – від дошкільної до вищої.

Україна приєдналася до Болонського процесу ще в 2005 році та взяла на себе зобов'язання реформувати систему вищої освіти відповідно до європейських стандартів та цінностей. Було поставлено за мету забезпечити громадян України якісною освітою, створити рівні умови для її отримання, заохотити до взаємовигідної співпраці, посилити роль освіти у розвитку сучасної демократії та збереженні миру. За ці роки Болонський процес досяг вагомих результатів завдяки сумлінній праці кожного з його учасників.

В 2006 році за підтримки європейських партнерів в Україні створено National Team of Bologna Promoters – Національну команду промоутерів Болонського процесу. До складу Національної команди промоутерів Болонського процесу було залучено групу спеціалістів, яку склали спеціалісти ключових закладів вищої освіти України. Вони беруть участь в навчальних тренінгах з актуальних проблем вищої освіти на теренах Європейського простору вищої освіти і проводять такі тренінги в Україні. [19]

У 2014 році Україна підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, якою також передбачено співробітництво України та Європейського

Союзу в галузі освіти, навчання та молодіжної політики задля поліпшення взаєморозуміння, активізації міжкультурного діалогу й поглиблення знань щодо відповідних культур із урахуванням культурного та мовного розмаїття.

Положеннями Угоди про асоціацію з ЄС передбачено активізацію співпраці у наступних освітніх галузях:

1) вищої освіти:

- реформування та модернізації систем вищої освіти;
- сприяння зближенню у сфері вищої освіти в рамках Болонського процесу;
- підвищення якості й суспільної важливості вищої освіти;
- поглиблення співробітництва між закладами вищої освіти;
- розширення можливостей закладів вищої освіти;
- активізація мобільності студентів і викладачів тощо.

2) професійно-технічної освіти та навчання:

- розвиток систем професійно-технічної освіти й навчання;
- подальше підвищення кваліфікації протягом трудової діяльності/життя, що відповідає реаліям змін на ринку праці;
- створення національних механізмів із метою поліпшення прозорості та визнання кваліфікацій і компетенцій із використанням досвіду Європейського Союзу.

Також Угодою про асоціацію з ЄС передбачено співробітництво в сфері середньої освіти, дистанційного навчання та освіти протягом життя. [7]

За 16 років Болонського процесу нашою державою зроблено багато важливих кроків у напрямі до розбудови якісної системи освітніх послуг, яка буде гармонійно поєднуватися із системами освіти іноземних країн-партнерів.

Найважливіші кроки України, які сприяють інтеграції освітніх послуг до міжнародного освітнього простору:

1. Запровадження Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС)

Запровадженню в Україні Європейської кредитно-трансферної системи передувало прийняття у 2005 році кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Сьогодні положення застосування в Україні Європейської кредитно-трансферної системи врегульовані Законами України «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», Методичними рекомендаціями Міністерства освіти і науки України щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у закладах вищої освіти та у стандартах вищої освіти, затверджених МОН. [20]

Як зазначено у Наказі про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу від 30 грудня 2005 р. N 774, Європейська кредитно-трансферна система – це процедура оцінювання знань та навичок здобувачів освіти, закріплених у освітніх програмах, яка активно застосовується закладами вищої освіти країн-членів Болонського процесу. Європейська кредитно-трансферна система покликана сприяти академічному визнанню освітніх кваліфікацій здобувачів освіти із країн-членів Болонського процесу, а також перезарахуванню освітніх дисциплін під час академічної мобільності тощо. [19]

Встановлений максимальний рівень навантаження здобувача освіти – 60 кредитів ЄКТС на рік (обсяг одного кредиту – 30 год.). Стандартами вищої освіти визначено як розподіляються кредити між дисциплінами. З набуттям певної автономії заклади вищої освіти наразі самостійно здійснюють розподіл кредитів між дисциплінами, або спрямовують вибірккову частину змісту освіти задля збільшення кількості кредитів інших нормативних дисциплін. Перезарахування закладами вищої освіти кредитів, які були здобуті в інших закладах освіти, у тому числі іноземних та за програмами академічної мобільності, здійснюється на підставі документів про раніше здобуту освіти. [18]

2. Запровадження Національної рамки кваліфікацій

Національна рамка кваліфікацій у сучасному світі є невід'ємним компонентом системи освіти країни-учасниці Болонського процесу та відіграє важливу роль в розвитку Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), у

тому числі і України. Завдяки затвердженню національної рамки кваліфікацій здобуття освіти стало доступним протягом всього життя. Завдяки Національній рамці кваліфікацій система освіти будь-якої країни є прозорою та зрозумілою, а також ефективним інструментом під час визнання освітніх кваліфікацій, розробки освітніх програм. Рамка кваліфікацій Європейського простору вищої освіти – РК ЄПВО (The Framework for Qualifications of the European Higher Education Area – FQ EHEA), була ухвалена 2005 року підписанням комюніке на Бергенській конференції міністрів освіти держав учасниць Болонського процесу. Основу затвердженого комюніке і рамки склали результати роботи групи експертів у межах «Спільної ініціативи з якості».

Експертами «Спільної ініціативи з якості освіти» були затверджені наступні назви дискрипторів:

- знання та розуміння;
- застосування знань та розумінь;
- формування суджень;
- комунікація;
- уміння навчатися.

Такі дискриптори стали основою для визначення трьох послідовних циклів вищої освіти:

- перший цикл (короткий),
- бакалаврський (перший),
- магістерський (другий),
- докторський (третій).

Зазначеними у так званих Дублінських дескрипторах описами типових очікуваних досягнень та здатностей здобувачів освіти для кожного циклу вищої освіти користуються і досі. Розробку Національної рамки кваліфікацій (НРК) в Україні було розпочато у 2010 році, а її імплементацію з 2012 року.

В Україні Національну рамку кваліфікацій було офіційно затверджено у 2011 році Постановою Кабінету Міністрів України № 1341 «Про

затвердження Національної рамки кваліфікацій», до якої в червні 2020 року були внесені зміни для удосконалення затвердженої Національної рамки кваліфікацій.

Як зазначено на сайті Міністерства освіти і науки України, задля реалізації плану заходів із запровадження Національної рамки кваліфікацій, встановлення відповідності критеріям Європейської рамки кваліфікацій навчання впродовж життя та критеріям Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, було створено робочу групу, до якої увійшли представники:

- Міністерства освіти і науки України,
- Міністерства економіки України,
- Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти,
- Державної служби якості освіти України,
- Національного агентства кваліфікацій,
- ДП «Інформаційно-іміджевий центр»,
- Науково-дослідного інституту соціальної політики Міністерства соціальної політики України,
- Національної академії наук України, національного компонента EU4Skills, GIZ,
- GmbH та провідних університетів України. [22]

Сьогодні Національна рамка кваліфікацій складається з таких компонентів (Додаток 2):

- 1) рівні НРК (8 рівнів), які складаються із наступних дескрипторів:
 - знання;
 - уміння/навики;
 - комунікація;
 - відповідальність;
 - автономія;
- 2) кваліфікації вищої освіти:
 - молодший бакалавр (5-й рівень);

- бакалавр (6-й рівень);
- магістр (7 рівень);
- доктор філософії, доктор мистецтв та доктор наук (8 рівень).

3. Запровадження системи якості освіти

З перших років незалежності урядом України було обрано курс на інтеграцію вітчизняних освітніх послуг до міжнародного освітнього простору. Розвиток та вдосконалення нормативно-правової бази системи забезпечення якості освіти протягом всіх років незалежності України відбувався відповідно до тенденцій, запроваджених у світовій системі освітніх послуг. Запровадження системи якості освіти є одним із пріоритетних напрямів роботи Болонського процесу у розбудові якісних освітніх послуг у міжнародному освітньому просторі та невід’ємно складовою української системи освіти. Вперше визначення «якість освіти» у системі законодавства України зустрічається у Законі України «Про освіту» 1991 року. Як зазначено у Законі «якість освіти» – це здійснення контролю та участь в моніторингу якості підготовки учнів і студентів та забезпечення якості освіти. Згодом визначення «якість освіти» було імplementовано у інші нормативно-правові документи, зокрема, закони України у сфері освіти прийняті у період з 1998 року до 2002 року: «Про професійно-технічну освіту»; «Про загальну середню освіту»; «Про позашкільну освіту»; «Про дошкільну освіту»; «Про вищу освіту» тощо. Пріоритетним завданням держави, визначеним у Національній доктрині розвитку освіти 2002 року, є забезпечення якісної освіти протягом життя для всіх громадян. Зазначимо, що із моменту проголошення незалежності України було обрано курс на інтеграцію вітчизняної освіти до світового освітнього простору, що зумовило приєднання країни до ключових міжнародних правових актів, зокрема, Болонського процесу у 2005 році.

Національною стратегією розвитку освіти в Україні, яка була розроблена в Україні на період з 2013 року по 2021 рік задля реалізації ефективної державної політики у сфері освіти, було впроваджено систему

моніторингу та оцінювання якості. Така система дозволяє виявити недоліки у реалізації освітньої політики держави, компоненти освітніх послуг, які є неефективними та не відповідають потребам громадськості та вітчизняному і міжнародному ринкам освітніх послуг, а також зробити відповідні кроки задля їх усунення. Основні напрями Стратегії у системі забезпечення в Україні моніторингу та оцінювання якості освіти:

- удосконалення системи зовнішнього незалежного оцінювання;
- удосконалення системи моніторингу якості освіти,
- розробка та впровадження системи проведення моніторингових досліджень на різних ланках системи освіти;
- розробка та впровадження системи показників;
- проведення моніторингу якості освітніх процесів та результатів;
- участь у міжнародних порівняльних дослідженнях якості освіти TIMSS, PISA, PIRLS.

Також важливим кроком України на шляху до якісної освіти є набуття чинності у 2017 році Закону України «Про освіту». Законом впроваджено принципово новий підхід до системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти, зокрема, перехід суб'єктів владних повноважень від контролюючих функцій до взаємодії із суб'єктами освітнього процесу. Саме в законі передбачено створення Державної служби якості освіти України.

Основним функціями Державної служби якості освіти України у реалізації державної політики у сфері освіти є:

- формування внутрішньої та зовнішньої системи забезпечення якості освіти;
- здійснення державного контролю за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства;
- організація та проведення сертифікації педагогічних працівників.

Відповідні зміни щодо державної політики в системі якості освіти були запроваджені у чинному наразі Законі України «Про вищу освіту». Законом

було створено незалежний постійно діючий колегіальний орган – Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО).

Основною метою створення державою НАЗЯВО є:

- підвищення якості освітніх послуг;
- визнання якості наукових результатів;
- забезпечення системного впливу діяльності Національного агентства на розвиток освітніх послуг у сфері вищої освіти.

У системі загальної середньої освіти державою також було запроваджено політику щодо підвищення якості освіти, зокрема у 2020 році ухвалено Закон України «Про повну загальну середню освіту», яким гарантується забезпечення кожному доступності та якості повної загальної середньої освіти та унормовується система забезпечення якості повної загальної середньої освіти.

Важливим індикатором розвитку системи якості освіти є участь України у міжнародному дослідженні якості освіти PISA, який на законодавчому рівні закріплений у положеннях Указу Президента України 2015 року «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020».

Якісне підвищення кваліфікацій педагогічних і науково-педагогічних працівників є важливими компонентом у вдосконаленні якості освітніх послуг. У 2020 році було прийнято постанову Кабінету Міністрів України «Положення про центр професійного розвитку педагогів», задля можливості працівників освіти розвивати та вдосконалювати свої професійні навички.

4. Впровадження практик визнання іноземних документів про освіту

Задля підтвердження академічних прав на продовження навчання або професійних прав на працевлаштування на території іноземної країни, необхідно визнати документи про освіту. Українська система визнання іноземних освітніх кваліфікацій з моменту її впровадження продовжує розвиватися і вдосконалюватися. В країнах Європейського простору вищої освіти визнання іноземних освітніх кваліфікацій здійснюється на підставі Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти у Європейському регіоні,

прийнятої у Лісабоні в 1997 році. В Україні Конвенцію було ратифіковано в 1999 році. Окрім України Конвенцію ратифіковано у 53 країнах. [15]

Окрім того, відповідно до інформації, зазначеної на сайті Національного центру академічної мобільності ENIC Ukraine, Україною підписано низку двосторонніх угод про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту та вчені звання, які значно спрощують проведення процедури, зокрема, з такими країнами як:

- Аргентинська Республіка;
- Республіка Азербайджан;
- Республіка Білорусь;
- Республіка Болгарія;
- Соціалістична Республіка В'єтнам;
- Грузія;
- Республіка Екваторіальна Гвінея;
- Естонія;
- Республіка Казахстан;
- Китайська Народна Республіка;
- Держава Лівія;
- Монголія;
- Республіка Перу;
- Республіка Польща;
- Російська Федерація;
- Румунія;
- Словацька Республіка;
- Туркменістан;
- Угорщина;
- Республіка Узбекистан;
- Литовська Республіка.

Деякі міжнародні угоди визначають еквівалентність кваліфікацій, зазначених у документах про освіту, та дозволяють провести визнання за

спрощеною процедурою. Проте частина таких угод містить певні умови для визнання кваліфікацій еквівалентними. У такому разі процедура відбувається за загальними правилами. Наявність угоди не скасовує необхідності прийняття офіційного рішення про визнання. [27]

5. Запровадження додатка до диплома Європейського зразка

Додаток до диплома про вищу освіту (DIPLOMA SUPPLEMENT), затверджений за європейським зразком Європейською Комісією, Радою Європи і UNESCO/CEPES, є потужним та ефективним інформаційним інструментом для відображення детальної інформації про освітню кваліфікацію, здобуту власником диплома, зокрема:

- заклад освіти та його акредитацію;
- систему освіти країни видачі документа,
- освітню програму,
- результати навчання.

Сучасну форму додатка до диплома в Україні було введено в дію в рамках Болонського процесу на підставі результатів Паризького комюніке 2018 р. Чинна форма додатка до диплома визначена наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження форм документів про вищу освіту (наукові ступені) та додатка до них, зразка академічної довідки», прийнятого у 2021 році. [5]

6. Набуття закладами вищої освіти автономії

Причинами актуалізації питання автономії закладів вищої освіти України є скорочення фінансування вищої освіти державою, а також залучення приватних коштів. Заклади вищої освіти потребують автономії в багатьох країнах світу, адже це надає можливість швидко реагувати на потреби ринку освітніх послуг та ринку праці. Відповідно до нормативних документів Болонського процесу автономія для закладу вищої освіти це перш за все реалізація інтелектуального та інноваційного потенціалу; право вести самостійно статутну діяльність: освітню, дослідницьку, видавничу, адміністративну, фінансову тощо.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», автономія для закладів вищої освіти України – це інтеграція освітніх послуг, які надаються закладами вищої освіти, до єдиного європейського освітньо-наукового простору. [2] За прототипом Magna Charta Universitatum – Великої хартії університетів заснованої Болонським університетом, у 2009 році в Україні було створено Хартію університетів «Академічні свободи, університетська автономія та освіта».

Відповідно до Хартії українські заклади вищої освіти мають право:

- вирішувати завдання розвитку особистості, суспільства;
- ухвалювати рішення стосовно внутрішньої організації та управління;
- розподіляти фінансові ресурси та генерувати доходи;
- адміністрування;
- встановлювати місії у сфері освіти, науково-дослідній роботі, викладанні.

5. Запровадження Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО).

У 2011 р. в систему освіти України було запроваджено автоматизовану систему Єдину державну електронну базу з питань освіти (ЄДЕБО), основними функціями якої є збір, верифікація, оброблення, зберігання та захист інформації про систему освіти. Активними практиками у користуванні базою ЄДЕБО є заклади вищої освіти, фахової передвищої, професійної (професійно-технічної) освіти, а також наукових інститутів (установ), закладів післядипломної освіти із міст та регіонів всієї України.

Проаналізуємо етапи розвитку бази ЄДЕБО:

2012 р. – запроваджено здійснення обліку здобувачів вищої освіти: інформація про зарахування, переведення, поновлення, відрахування;

2013 р. – запроваджено здійснення обліку здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти всіх закладів освіти України;

2014 р. – початок виготовлення студентських і учнівських квитків державного зразка для здобувачів вищої та професійної (професійно-технічної) освіти;

2018 р. – запроваджено електронне ліцензування провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти;

2019 р. – запроваджено електронне ліцензування провадження професійної (професійно-технічної) освіти;

2020 р. – запроваджено електронне ліцензування провадження фахової передвищої освіти та післядипломної освіти; запроваджено здійснення обліку здобувачів фахової передвищої освіти;

З 2018 р. в Україні працює веб-сайт Єдиної державної електронної бази з питань освіти ЄДЕБО (<https://info.edbo.gov.ua>), який є доступним у тому числі для іноземних країн. На веб-сайті кожен охочий може слідкувати за перебігом вступних кампаній для здобуття вищої освіти та фахової передвищої освіти. Відповідно до опису, викладеному на сайті бази ЄДЕБО, структурою бази передбачено п'ять реєстрів (Додаток 3), які містять інформацію про суб'єкти освітньої діяльності, документи про освіту, сертифікати педагогічних працівників, сертифікати ЗНО, студентські (учнівські) квитки. [28]

5. Запровадження зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО)

Перші 200 тестувань були проведені Центром тестових технологій Міжнародного фонду «Відродження» спільно з Міністерством освіти і науки у 2002 році. Введення у сферу освіти України ЗНО навчальних досягнень учнів середньої школи стало прогресивним кроком у напрямку формування ефективної, прозорої та справедливої системи вступу до закладів вищої світи. Наразі питаннями вдосконалення практики реалізації в Україні зовнішнього незалежного оцінювання займається Український центр оцінювання якості освіти.[29]

6. Запровадження інклюзивної освіти

У 2008 році Міністерством освіти і науки України було затверджено Положення про спеціальну школу, яким діти з особливими освітніми потребами змогли стати повноцінними учасниками освітнього процесу. У 2009 році в Україні було ратифіковано Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю. Конвенцією передбачається забезпечення державою політики «інклюзивної освіти», яка забезпечить створення рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу, зокрема, дітей із особливими потребами, забезпечення їх успіху у навчанні та подальшому житті. [23]

Хронологія запровадження державою інклюзивної освіти

2009 р. – розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року»;

2010 р. – наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання»

2011 р. – постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»

2017 р. – Законом України «Про освіту», держава гарантує громадянам право на освіту, незалежно від стану здоров'я, інвалідності та інших ознак.

2019 р. – постанови Кабінету Міністрів України щодо організації інклюзивного навчання в закладах дошкільної, професійної (професійно-технічної), вищої, та позашкільної освіти.

Виділимо пріоритетні напрями розвитку інклюзивної освіти в Україні:

- продовження організації інклюзивного навчання у закладах освіти всіх рівнів;
- залучення професійних асистентів вихователя та учителя;
- підвищення кваліфікації педагогічних працівників різних рівнів освіти, які працюють із дітьми з особливими потребами;

- пропаганда розвитку сучасного і безпечного інклюзивного освітнього середовища.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ МІЖНАРОДНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ТА КОНЦЕПЦІЯ «НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ»

2.1. Сучасні практики розбудови Європейського простору вищої освіти

У парадигмі розбудови сучасної системи освіти, як зазначено у Резолюції, прийнятій Генеральною Асамблеєю 25 вересня 2015 року, основними принципами Bologna action lines (Болонської лінії дій), у реформуванні Європейських освітніх практик є:

- повний перехід до трициклової системи вищої освіти;
- практичне застосування Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи;
- розвиток академічної мобільності студентів та викладачів;
- сприяння працевлаштуванню випускників закладів вищої освіти;
- підвищення рівня якості освіти;
- впровадження освітньо-наукових практик навчання впродовж життя;
- запровадження глобальних практик визнання освітніх кваліфікацій;
- застосування принципу «студентоцентрованого» навчання;
- впровадження національних рамок кваліфікацій, узгоджених з європейською рамкою кваліфікацій;
- максимальна інтернаціоналізація вищої освіти. [14]
-

2.1.1. Повний перехід до трициклової системи вищої освіти.

Болонською декларацією 1999 року, було запроваджено двоциклову систему вищої освіти. Перший цикл зазвичай триває 3 - 4 роки за результатами здобуття якого присвоюється освітній ступінь бакалавра. Тривалість другого циклу 1–2 роки, – за результатами якого присвоюється ступінь магістра,

та/або, у разі навчання протягом 7–8 років, докторського ступеня. За результатами Берлінському комюніке 2003 року впроваджено третій цикл – докторантуру. [7]

2.1.2. Практичне застосування Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи.

На IX Міжнародній науково-практичній конференції «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу: роль оцінювання якості викладання та навчання в процесі акредитації», в усіх національних системах освіти запропоновано запровадити технологію обліку трудомісткості навчальної роботи в кредитах. За основу рекомендовано прийняти ECTS – Європейську систему перезарахування кредитів (залікових одиниць трудомісткості). [10]

2.1.3. Розвиток академічної мобільності студентів та викладачів

Варто зазначити, що основними орієнтирами Болонського процесу 2007–2009 років було вирішення таких актуальних питань як проблема імміграції, компетентне визнання освітніх кваліфікацій, недостатнє фінансування. Однак, Римським Міністерським Комюніке 2020 року визначені амбітні цілі розвитку Європейського простору вищої освіти:

- 20% випускників закладів вищої освіти Європейського простору вищої освіти мають навчатися або проходити підготовку за кордоном (очно, дистанційно або у змішаному форматі);
- інтернаціоналізація освітніх програм, створення інноваційних міжнародних середовищ у національних закладах вищої освіти;
- запровадження цифрових рішень для безпечного, ефективного та прозорого обміну даними, що сприятиме визнанню освітніх кваліфікацій, забезпеченню їх якості та мобільності студентів;
- надання можливості всім закладам вищої освіти країн Болонського процесу співпрацювати в межах ініціативи Альянсів європейських університетів (European Universities' Initiative);

- оновлення критеріїв самосертифікації національних рамок кваліфікацій і включення до них елементів колегіального оцінювання національних звітів тощо. [41]

2.1.4. Сприяння працевлаштуванню випускників.

Відповідно до положень Болонського процесу заклади вищої освіти під час розробки освітніх програм мають орієнтуватися на кінцевий результат: здобуті знання та навички випускників мають застосовуватися на практиці. Усі академічні ступені та інші кваліфікації європейського ринку праці мають бути запитуваними, а професійне визнання кваліфікацій необхідно спростити. Уніфікації визнання освітніх кваліфікацій сприятиме використання Додатка до диплома Європейського зразка, працевлаштуванню сприятиме налагодження партнерських відносин між закладами вищої освіти, урядами та бізнес-партнерами. [5]

2.1.5. Підвищення рівня якості освіти.

Положенням Болонського процесу передбачено підвищення рівня якості освіти за допомогою створення акредитаційних агентств, – незалежних від національних урядів, національних агенцій забезпечення якості вищої освіти відповідно до стандартів і рекомендацій Європейської мережі забезпечення якості (ENQA) і приєднані до Європейського реєстру забезпечення якості (EQAR). [19]

2.1.6. Впровадження освітньо-наукових практик навчання впродовж життя.

Програми Болонського процесу «Освіта впродовж життя» є невід’ємною базовою складовою політики розвитку Європейського простору вищої освіти. Всі нормативно-правові документи, які покликані сприяти розбудові міжнародного освітньо-наукового простору, складаються з огляду на освітні та професійні потреби кожного громадянина світу у навчанні

впродовж життя. Освіта впродовж життя здобувається як традиційними, так і неформальними методами навчання.

Як зазначено у Меморандумі про навчання протягом усього життя, основними методами навчання впродовж життя є:

- формальна (formal) освіта: початкова, загальна середня освіта, середня професійна освіта, вища освіта, освіта після закінчення закладу вищої освіти;
- неформальна (nonformal) освіта: спланована навчальна діяльність загальнокультурного та професійного спрямування за межами офіційних навчальних закладів;
- інформальна/соціально-побутова/спонтанна (informal) форма навчання (індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує повсякденне життя). [11]

2.1.7. Запровадження практик визнання освітніх кваліфікацій у глобальному вимірі

В кожній країні, що приєдналася до Болонського процесу, запроваджено практику визнання документів про освіту (кваліфікацій) – відповідність академічних і професійних прав, здобутих в іноземній країні, державним стандартам. Як зазначено у Дайджесті Національного інформаційного центру академічної мобільності ENIC Ukraine (грудень 2019 р.), за останні роки географічні, культурні, освітні та економічні зв'язки між країнами та регіонами значно посилились, зміцнюється та розвивається регіональне та міжнародне співробітництво, стрімко зростає рівень міжнародної академічної мобільності, що стало глобальним пріоритетом розвитку освіти та вимагає створення глобальної нормативної бази, що сприятиме успішній реалізації цих процесів. Україна наразі знаходиться на шляху до ратифікації Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти, яка є одним із найважливіших кроків у напрямку інтеграції вітчизняних освітніх послуг у міжнародний світний простір. [9]

2.1.8. Застосування принципу «студентоцентрованого» навчання.

Як зазначає Димань Т.М. у навчально-методичному посібнику «Європейський простір вищої освіти та Болонський процес», побудова студентоцентрованого навчання передбачає запровадження нових педагогічних практик та індивідуальних програм. Викладачі у більшості мають орієнтуватися на тісну співпрацю із здобувачами освіти задля розвитку існуючих та запровадження нових напрямів у навчанні. [6]

2.1.9. Впровадження національних рамок кваліфікацій узгоджених з європейською рамкою кваліфікацій

Як зазначено на сайті Міністерства освіти і науки України, рамки кваліфікацій – інструмент взаємодії систем освіти та ринку праці; розвитку академічної мобільності; можливості навчання впродовж життя. Національну рамку кваліфікацій створено як структурований опис кваліфікаційних рівнів. У побудові Національної рамки кваліфікацій застосовується оснований на навчанні підхід до здобуття та присвоєння кваліфікацій, охоплює всі типи кваліфікацій – освітні та професійні. Національна рамка кваліфікацій є базою для забезпечення прозорості та порівнянності вітчизняних кваліфікацій на вітчизняному та міжнародному рівнях. У Національній рамці кваліфікацій застосовано чотири базові компетентності та інтегральна компетентність як основа для опису кваліфікацій. [22]

2.1.10. Максимальна інтернаціоналізація вищої освіти

Димань Т.М. у навчально-методичному посібнику «Європейський простір вищої освіти та Болонський процес» окреслює основні завдання інтернаціоналізації вищої освіти наступним чином:

«- інтеграція системи вищої освіти з європейським простором вищої освіти і дослідницьким простором;

- конкурентоспроможність закладів вищої освіти, зокрема, розвиток міжнародного співробітництва закладів вищої освіти, участь у міжнародних проектах та програмах, підвищення якості вищої освіти;
- розвиток потенціалу закладів вищої освіти, підготовка їх до активної участі у міжнародних проектах». [6]

Україна є активним послідовником принципів Bologna action lines та крок за кроком впроваджує їх у сучасну систему освіти.

В березні 2020 року у Києві відбулось засідання Групи супроводу Болонського процесу, на якому були розглянуті пріоритетні напрями розвитку до 2030 року. Україна вперше приймала делегацію Болонського процесу такого рівня та співголовила на заході Болонського процесу.

У заході взяли участь наступні члени та партнери:

- Європейська Комісія;
- Рада Європи;
- ЮНЕСКО;
- .- Європейська мережа освітньої інформації;
- Європейський реєстр із забезпечення якості вищої освіти;
- Європейська асоціація університетів;
- Європейська асоціація закладів вищої освіти;
- Європейська рада аспірантів та молодих учених;
- Європейська асоціація студентів ;
- Євростудент.

Як зазначено на офіційному сайті Міністерства освіти і науки України, засідання Групи супроводу Болонського процесу було присвячене результатам впровадження реформ у сфері вищої освіти в країнах Болонського процесу, а також подальшій співпраці до 2030 року. На заході були розглянуті наступні питання:

- досягнення Цілей сталого розвитку за допомогою забезпечення міжнародної співпраці між країнами-учасницями Болонського процесу;

- запобігання обмеженню академічної автономії та інституційного врядування закладів вищої освіти;
- забезпечення верховенства міжнародного права;
- розвиток національних систем вищої освіти та надання рівних можливостей в країнах Болонського процесу;
- рівномірний розвиток академічної мобільності;
- безперечне виконання зобов'язань країнами-учасницями Болонського процесу;
- запровадження цифрових рішень в Європейському просторі вищої освіти. [42]

2.2. Європейське майбутнє освітніх послуг України

Розглянемо основні напрями розвитку вітчизняних освітніх послуг в умовах сьогодення:

2.2.1. Стратегія цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року

Пандемія коронавірусу COVID-19, в стані якої наразі перебуває весь світ, потребує втілення в системі освіти і науки цифрових трансформацій, зокрема застосування цифрових технологій. Для України потреба у накопиченні цифрового потенціалу задля освітньої та професійної підготовки всіх учасників навчального процесу стала неабияким викликом.

Сучасна система освіти і науки України не відповідає світовим тенденціям цифрового розвитку, тому, задля успішної реалізації потенціалу кожної особистості у суспільстві, необхідно змінити цифрові підходи до здобуття освіти.

Цифрова трансформація у сфері освіти і науки є потребою сучасності, викликом для майбутніх поколінь та запорукою розвитку країни.

Цифрову трансформацію освіти і науки України закріплено у наступних нормативно-правових документах, прийнятих протягом 2021 року:

- Національною економічною стратегією на період до 2030 року передбачений розвиток напряму інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема запровадження ІТ-освіти та STEM-освіти;
- Стратегією людського розвитку передбачено організацію дистанційного навчання та використання цифрових технологій в освіті та науці;
- В Концепції розвитку цифрових компетенцій приділено увагу необхідності розвитку цифрових компетентностей громадян та напрямів, розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей, підвищення рівня цифрової грамотності населення.

В процесі цифрової трансформації Україна орієнтуються на головний документ Європейського союзу щодо цифрових компетентностей – Рамку цифрової компетентності освітян.

Метою Стратегії цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року є створення сучасного доступного та безпечного цифрового освітньо-наукового середовища, досягнення високого рівня цифрових компетентностей, як викладачів, так і здобувачів освіти, забезпечення прозорості, зручності та ефективності цифрових процесів, а також освітніх послуг.

Відповідно до звіту ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу: роль оцінювання якості викладання та навчання в процесі акредитації», основні завдання Стратегії:

- 1) доступність і сучасність цифрового освітнього середовища через забезпечення закладів освіти необхідною технікою та доступом до широкопasmового Інтернету;
- 2) володіння цифровими компетентностями працівниками освіти за допомогою підвищення кваліфікацій педагогічних та науково-педагогічних

працівників закладів освіти, а також формування державних стандартів освіти, які містять сучасні вимоги щодо формування цифрових компетентностей;

3) відповідність сучасним вимогам змісту освіти в галузі ІКТ через оновлення навчальних програм, а також забезпечення доступності контенту задля здобуття освіти;

4) прозорість зручність та ефективність освітніх послуг та процесів за допомогою забезпечення доступу до якісних освітніх послуг онлайн, а також ефективної оптимізації та автоматизації процесів управління у сфері освіти і науки;

5) доступність та достовірність даних через забезпечення доступу даних для стейкхолдерів відповідно до їхніх потреб, а також задля прийняття управлінських рішень. [10]

Реалізація Стратегії дозволить здійснити цифрову трансформацію всіх учасників навчального процесу, зокрема закладів освіти та наукових установ, педагогічних працівників та здобувачів освіти всіх рівнів. Всі учасники навчального процесу мають володіти цифровими компетентностями, на робочих місцях має бути встановлено сучасне обладнання, а також забезпечено доступ до цифрового контенту задля забезпечення персонального розвитку кожної особистості, навчання впродовж життя та формування необхідних компетентностей.

За результатами реалізації стратегії буде створено цифрову екосистему для учасників освітнього процесу всіх рівнів, центральних органів та виконавчої влади.

2.2.2. Запровадження в Україні Єдиної міжвідомчої інформаційної системи

Надзвичайно важливим кроком на шляху інтеграції освітніх послуг України до міжнародного освітнього простору є підписання у червні 2021 року постанови Кабінету Міністрів України «Про реалізацію експериментального проєкту щодо організації набору до закладів вищої освіти і навчання

(стажування) іноземців та осіб без громадянства з використанням «Єдиної міжвідомчої інформаційної системи щодо набору іноземних вступників до закладів вищої освіти». Постанову розроблено з метою організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства з використанням єдиної міжвідомчої інформаційної системи щодо набору іноземних студентів до закладів вищої освіти України, що покликана забезпечити як зниження корупційних чинників, так і контроль та безпеку перебування іноземців та осіб без громадянства (вступників та здобувачів освіти) на території України.

Наразі процес навчання іноземців та осіб без громадянства у закладах вищої освіти України супроводжується непоодинокими випадками зловживань учасниками цього процесу. Так, зустрічаються випадки, коли іноземці та особи без громадянства приїжджають в Україну на підготовчі курси на підставі візи, а після завершення терміну візи або після відрахування неправомірно залишаються на території України. Також мають місце випадки, коли заклади вищої освіти надають іноземцям та особам без громадянства довідки про навчання, на підставі яких зазначені особи оформлюють в органах ДМС посвідки на тимчасове проживання.

З метою запобігання зазначених вище випадків зловживань, виникла необхідність запровадження відповідної інформаційної системи, яка б забезпечила централізований набір на навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства до закладів вищої освіти України. Основні положення постанови затверджують порядок реалізації експериментального проєкту щодо організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства з використанням єдиної міжвідомчої інформаційної системи щодо набору іноземних студентів до закладів вищої освіти України, а також положення про єдину міжвідомчу інформаційну систему щодо набору іноземних студентів до закладів вищої освіти України. [36]

2.2.3. Президентський університет – освітньо-науковий центр майбутнього

В травні 2021 року Президентом України Володимиром Зеленським був підписаний указ «Питання проєкту «Президентський університет». Метою проєкту «Президентський університет» є заснування сучасного інноваційного освітньо-наукового центру, що, зокрема, забезпечуватиме здобуття освіти найталановитішої молоді задля забезпечення державних, наукових установ та сучасних інноваційних представників бізнесу найкваліфікованішими кадрами. Підґрунтям для запровадження проєкту «Президентський університет» є сучасний міжнародний освітньо-науковий простір.

Напрями освіти в рамках проєкту «Президентський університет»:

- інформаційні технології;
- нанотехнології;
- кібербезпека та штучний інтелект;
- біотехнології та науки про здоров'я;
- глобалізація та міжнародні комунікації
- аерокосмічні технології;
- енергетичні технології.

Передбачене здобуття освіти за наступними рівнями: бакалавр, магістр та PhD. У викладанні планується застосувати наступний принцип: 30% теорії та 70% практики. До навчального процесу у Президентському університеті планується застосувати найкращі світові практики викладання, а також визначних вітчизняних та іноземних викладачів. Увагу також буде приділено підтримці та розвитку академічної мобільності як здобувачів освіти, так і викладачів. Відповідно до інформації, зазначеної на сайті Міністерства освіти і науки України, відкриття Президентського університету заплановано у 2023 році. [37]

2.2.4. Національна система кваліфікацій як система підготовки робітничих фахівців

Частиною реформ ринку праці та освітніх послуг України, які спрямовуватимуться на інтеграцію із міжнародним ринком освітніх послуг, є необхідність затвердження Національної системи кваліфікацій. Основні засади необхідності проведення таких реформ:

- застаріла методика підготовки фахівців робітничих спеціальностей;
- нездатність фахівців працювати на сучасному обладнанні, із-за відсутності можливості вдосконалювати свої професійні навички;
- відсутність володіння професійною іноземною мовою;
- трудової міграції громадян України.

Назріла необхідність у реформуванні наступних систем:

- сучасних професійних і освітніх кваліфікацій,
- змісту освіти на основі професійних стандартів;
- запровадження системи незалежного підтвердження професійних кваліфікацій.

Наразі дуже гостро постала проблема забезпечення конкурентоздатності професійних працівників як на вітчизняному, так і на міжнародному ринках праці. Із розвитком напряму Болонського процесу «навчання впродовж життя» постала потреба у необхідності постійного набуття знань та навичок протягом всього життя людини. Запровадження Національної системи кваліфікацій забезпечить можливість працівникам різних робітничих спеціальностей здобувати, вдосконалювати, підтверджувати і використовувати відповідну кваліфікацію як на території України, так і за її межами. Основою для розробки законопроекту «Національна системи кваліфікацій» є Закон України «Про освіту». Головні акценти, визначені у законопроекті «Національна системи кваліфікацій»:

- принципи побудови Національної системи кваліфікацій України та її призначення;
- структура Національної системи кваліфікацій;
- склад Національної системи кваліфікацій;

- галузеві (міжгалузеві) ради з розроблення професійних стандартів; галузевих рамок кваліфікацій;

Законопроект «Про Національну систему кваліфікацій» наразі знаходиться на розгляді у Верховній Раді України. [38]

2.2.5. Міжнародні проекти консорціуму проектів Європейського Союзу Еразмус+ КА3

Сьогодні Україна є активним учасником масштабних міжнародних освітніх проектів. Міністерство освіти і науки України активно долучається до роботи консорціуму проектів Європейського Союзу Еразмус+ КА3, зокрема:

– TPG В on LRC: Тематична партнерська група В щодо імплементації Лісабонської конвенції з визнання кваліфікацій в країнах Європейського простору вищої освіти» (2018-2020 рік, фінальний захід проекту був перенесений у зв'язку з пандемією COVID-19 і відбувся 25 травня 2021 року в онлайн-форматі). До консорціуму проекту під загальною координацією Міністерства освіти, університетів і досліджень Італії входили профільні міністерства, національні інформаційні центри академічної мобільності, інші профільні компетентні органи Австрії, Азербайджана, Албанії, Бельгії, Білорусі, Болгарії, Боснії та Герцеговини, Вірменії, Греції, Грузії, Данії, Естонії, Ірландії, Іспанії, Італії, Казахстану, Литви, Люксембургу, Мальти, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Північної Македонії, Польщі, Португалії, Румунії, Святого Престолу, Сербії, Словенії, Франції, Хорватії, Чехії, Чорногорії, Швейцарії, а також міжнародні організації: Єврокомісія, Рада Європи, ЮНЕСКО, EI-IE, EQAR, EURASHE, ESU, EUA. Мета проекту полягала у сприянні імплементації Болонського процесу в питанні відповідності національного законодавства та процедур визнання вимогам Лісабонської конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні. Результати проекту є у відкритому доступі для всіх стейкхолдерів і широкого загалу на веб-сторінці проекту.

– «I-Comply: впровадження практик визнання в ЄПВО відповідно до Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні» (2019 – 2021, фінальний захід у зв'язку з пандемією COVID-19 відбувся в онлайн форматі 16 квітня 2021 року). До консорціуму проєкту під загальною координацією Міністерства освіти, культури і науки Нідерландів входили профільні міністерства, національні інформаційні центри академічної мобільності, інші профільні компетентні органи Данії, Італії, Польщі, Литви, Норвегії і Франції. Мета проєкту полягала у ґрунтовному аналізі законодавчої бази, інфраструктури і процедур визнання у країнах-учасницях, розробці і імплементації дорожньої карти щодо подальшого приведення визнання у відповідність з Лісабонською конвенцією про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні та інтеграції найкращих світових практик. Результати проєкту є у відкритому доступі для всіх стейкхолдерів і широкого загалу на веб-сторінці проєкту.

– «I-AR: Імплементація автоматичного визнання у мережі». Проєкт спрямований на вибудову механізмів автоматичного визнання у мережі ENIC-NARIC. У головну проєктну групу об'єдналися центри ENIC-NARIC 10 країн: Австрія, Італія, Литва, Норвегія, Польща, Фламандський регіон Бельгії, Франція, Естонія, Нідерланди (координатор проєкту) та Україна. У допоміжній групі: ENIC-NARIC Ірландії та Чеської Республіки. Експертна підтримка на стратегічному рівні здійснюється Європейською асоціацією університетів, Європейською студентською організацією, Європейським консорціумом з акредитації вищої освіти та Бюро комітету Лісабонської конвенції. Проєкт знаходиться на етапі аналітичної роботи та загального планування. [9]

2.2.6. Популяризація освітніх послуг України закордоном задля залучення іноземних студентів на навчання.

Варто відзначити, що надзвичайно важливою складовою інтеграції освітніх послуг України у міжнародний освітній простір є іноземні студенти,

які навчаються в Україні. За даними Українського державного центру міжнародної освіти, що належить до сфери управління Міністерства освіти і науки України, у закладах вищої освіти України навчається 76 548 студентів з понад 155 країн світу. Кількість іноземних студентів, які здобувають освіту в Україні з 2011 року до 2020 року зросла з 53 664 іноземних громадян до 76 548 (Додаток 4). Кількість українських закладів вищої освіти, у яких освіту здобували іноземні громадяни, у 2015-2016 навчальному році складала 185 закладів, тоді як у 2020-2021 році освітні послуги надають 394 заклади вищої освіти (Додаток 5). Основна кількість іноземних студентів, що навчаються в Україні, – це представники таких країн як Індія, Марокко, Азербайджан, Туркменістан, Нігерія, Туреччина, Китай та Єгипет. Найпопулярнішими українськими закладами вищої освіти серед іноземних здобувачів вищої освіти є:

- Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова;
- Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України
- Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна;
- Національний медичний університет імені О. О. Богомольця;
- Одеський національний медичний університет;
- Дніпровський державний медичний університет
- Запорізький державний медичний університет;
- Харківський національний медичний університет;
- Буковинський державний медичний університет;
- Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Найбільш популярними спеціальностями серед іноземних здобувачів освіти є:

- медицина;
- лікувальна справа;
- стоматологія;

- фармація, промислова фармація;
- право;
- архітектура та будівництво;
- фінанси, банківська справа та страхування;
- менеджмент;
- середня освіта;
- економіка. [39]

Із розвитком дистанційної форми здобуття освіти, яка в умовах пандемії є надзвичайно актуальною для закладів вищої освіти усього світу, гостро постала необхідність розвитку конкурентоздатності закладів вищої освіти. Дистанційна форма навчання надає можливість студентам навчатися у найпрестижніших закладах вищої освіти не виїжджаючи за кордони власної країни взагалі або частково проходити курс дистанційного навчання, що значно розширює кордони доступності престижної вищої освіти. Пріоритетним напрямом розвитку вітчизняних освітніх послуг є розширення географії іноземних здобувачів вищої освіти, зокрема проведення кампаній з популяризації закладів вищої освіти закордоном, результатом яких є досягнення високого рівня поінформованості іноземних громадян про систему освіти України та зацікавленості в отриманні вищої освіти в Україні. У квітні 2021 року розпорядженням Кабінету Міністрів України був затверджений «План заходів щодо популяризації можливостей здобуття вищої освіти в Україні для іноземних студентів до 2025 року». Відповідно до розпорядження такими установами як Міністерство освіти і науки України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство культури та інформаційної політики України та іншими, продовж 2021-2025 років будуть реалізовуватись наступні заходи:

- розробка стратегії маркетингу послуг з вищої освіти на міжнародному освітньому ринку;
- затвердження плану заходів щодо реалізації відповідної стратегії;

- проведення орієнтованих на закордонну аудиторію рекламних кампаній у засобах масової інформації, соціальних мережах, Інтернеті;
- проведення в Україні та за кордоном заходів, орієнтованих на популяризацію вищої освіти закордоном: виставок, семінарів, конференцій;
- проведення за кордоном міжнародної освітньої виставки «Study in Ukraine» на регулярній основі;
- проведення Українського форуму міжнародної освіти;
- розвиток міжнародної договірної бази задля взаємовигідного партнерства у сфері освіти;
- надання іноземним здобувачам вищої освіти закладами вищої освіти освітніх послуг за дистанційною формою навчання за акредитованими освітніми програмами;
- впровадження єдиної міжвідомчої електронної платформи;
- розробка нормативно-правових документів, які сприятимуть залученню іноземних студентів на навчання в Україну.

Слід зазначити, що надання освітніх послуг для іноземних громадян закладами вищої освіти України є важливим чинником для розвитку Болонського процесу України і країни в цілому. [40]

Іноземні здобувачі вищої освіти, які навчаються в українських закладах вищої освіти, позитивно впливають на наступні важливі складові сфери освіти будь-якої країни, зокрема:

- формування позитивного іміджу освітніх послуг закордоном;
- підвищення рейтингів закладів вищої освіти у освітньому міжнародному просторі;
- розвиток академічної мобільності з іноземними закладами вищої освіти;
- економічний розвиток країни за рахунок надходження додаткових грошових коштів;
- розвиток міжнародних зв'язків та налагодження дипломатичних відносин з іншими країнами;

- інтеграцію країни у світовий науково-освітній простір.

2.2.7. Глобальна конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти – крок до інноваційних форм навчання

Надзвичайно важливим для розвитку освітніх послуг України є Приєднання України до Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти, що була ухвалена 25 листопада 2019 року на 40-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО (м. Париж), та відкрита для приєднання державами-членами. Ратифікацію Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти в Україні заплановано на 2022 рік. [16]

2.3. Концепція «навчання впродовж життя» перспективи та система освітніх послуг України

2.3.1. Навчання впродовж життя – ключовий напрям розвитку освітніх послуг сьогодення

У сучасному інтернаціональному суспільстві, що невпинно та динамічно розвивається, кожна людина прагне підвищити свою професійну конкурентоспроможність, підвищити рівень професійних знань та побудувати кар'єру, або ж навпаки отримати навички у зовсім незнайомій для неї сфері діяльності. Задовільнити потребу людини у навчанні впродовж життя покликані відповідні міжурядові програми, реалізація яких забезпечується в країнах-учасницях Болонського процесу. Так, у березні 2000 року на Лісабонському саміті Ради Європи був прийнятий «Меморандум освіти протягом життя» (A Memorandum of Lifelong Learning). Головною ідеєю A Memorandum of Lifelong Learning є визначення навчання впродовж життя як однієї з основних політичних програм громадянського суспільства, зайнятості та соціальної єдності.

2006 року Європейський Парламент та Рада Європейського Союзу прийняли Рекомендації «Про основні компетенції для навчання протягом

усього життя», де окреслені основні засоби, необхідні для особистої реалізації кожної людини, активного громадянського життя, працевлаштування. [11]

2018 року Європейський Парламент та Рада Європейського Союзу прийняли Рамкову програму оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя.

Основними цілями Рамкової програми оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя є:

- визначення основних компетенцій задля працевлаштування, особистісного росту, соціальної інтеграції;
- створення довідника для розробників освітніх політик, надавачів освітніх і тренінгових послуг, керівних кадрів закладів освіти, роботодавців, а також безпосередньо тих, хто навчається;
- сприяння розвитку компетенцій для навчання протягом усього життя на європейському, національному, регіональному та місцевому рівнях.

Варто зазначити, що за даними опитування, яке проводилось серед громадян країн Європейського Союзу, 80 % учасників опитування вважали, що освіта має покращити їх професійне життя, а 72 % – особисте. Такі потреби ринку освітніх послуг можуть задовільнити інноваційні форми навчання.

Поняття «навчання впродовж життя» охоплює навчання, що проходить через весь життєвий цикл людини із раннього дитинства до глибокої старості. Воно включає формальну (formal) освіту (початкова, загальна середня освіта, середня професійна освіта, вища освіта, освіта після закінчення закладу вищої освіти), неформальну освіту (nonformal) (спланована навчальна діяльність загальнокультурного та професійного спрямування за межами офіційних навчальних закладів) та інформальну/соціально-побутову/спонтанну (informal) форму навчання (індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує повсякденне життя, реалізується за рахунок власної активності людей в оточуючому культурно-освітньому середовищі).

Освітні системи не можуть більше робити акцент на навичках виконання певних завдань, а мають зосередитися на розвитку у здобувачів

освіти умінь приймати рішення і розв'язувати завдання, а також вчити їх навчатися самостійно та разом з іншими. Успішна діяльність у сучасному суспільстві вимагає засвоєння нових знань та розвитку нових компетентностей, які стають інструментами для ефективного саморозвитку громадян і включення їх у суспільну та професійну діяльність, а також є вигідними для суспільства загалом.

Навчання людей вимагає нової системи освіти. Більшість існуючих освітніх систем не забезпечують здобувачів освіти необхідними компетентностями достатньою мірою. Навчання, що базується на запам'ятовуванні великого обсягу інформації, має поступитися місцем навчанню нового типу, орієнтованому на індивідуальні потреби кожного здобувача освіти. Пріоритетним розвитком такого навчання є творчість, практика, аналіз і синтез знань, навчання через практичні дії, на роботу в командах і творче мислення. Таке навчання ґрунтується на паритетній співпраці всіх учасників навчального процесу. Основою навчання впродовж життя є базові компетенції, яких повинні набути всі здобувачі освіти для повноцінної реалізації своїх особистих і соціальних потреб. Суттєвої трансформації вимагає система підготовки викладачів. Нова концепція освіти передбачає формування нової ролі викладачів, яким самим необхідно оволодівати новими вміннями, ставати тими, хто навчається упродовж життя для засвоєння нових знань, педагогічних ідей і технологій.

Мірою того як навчання набуває форми співпраці, професійний розвиток викладачів має сприяти розвитку професійних мереж і перетворенню шкіл на організації, що навчаються.

Національна система освіти України задля гармонійного впровадження концепції «навчання продовж життя» має бути порівняна на базі загальноновизнаних стандартів Європейського простору вищої освіти вимірювальними одиницями для визначення результатів навчання впродовж життя, у відповідності до яких можливо оцінити все навчання.

Таким чином, варто зазначити, що концепція «навчання впродовж життя» має формувати у вітчизняній системі освітніх послуг нові освітні парадигми, зокрема

- гнучкість, адаптивність, наступність усіх етапів освіти та єдність всіх її форм;
- надання учасникам освітнього процесу комплексу компетентностей, які забезпечать їхню готовність до повноцінного функціонування в сучасному стрімко змінюваному світі, здатність швидко реагувати на запити часу, розширяти можливості участі у культурному, соціальному і політичному житті країни;
- утвердження людини як найвищої суспільної цінності, створенні максимально слушних умов для сприяння її інтелектуальному та культурному розвитку, розкриттю та задоволенню різноманітних освітніх потреб, перетворенню процесу навчання в безперервний процес самовдосконалення людини;
- діяльнісний і творчий характер навчання, формування відносин співробітництва між усіма учасниками педагогічного процесу, розвиток нової педагогічної системи, у рамках якої від педагога вимагається не безпосередня трансляція готових знань та інформації учням, а здійснення педагогічного супроводу і допомоги в організації індивідуальної навчальної діяльності.

У своїй науковій праці «Концепція навчання протягом життя в міжнародних документах і дослідженнях» Айзікова Л.В. виділила такі перешкоди на шляху до гармонійного та повного запровадження концепції «навчання впродовж життя» до системи вітчизняних освітніх послуг, зокрема:

- «1) Невідповідність основних навичок та ключових компетенцій вітчизняних освітніх кваліфікацій країнам Європейського Союзу;
- 2) Відсутність кваліфікованого персоналу, який має досвід роботи в системі навчання протягом життя, зокрема, викладанні, управлінні, науково-аналітичному забезпеченні, використанні новітніх технологій, плануванні навчальних програм, підтримці (технічної, адміністративної, організаційної);

- 3) Недосконалість законодавства систем запровадження неформальної та інформальної освіти;
- 4) Відсутність в системі чинного законодавства України практик глобального визнання освітніх кваліфікацій». [13]

2.3.2. Значення глобального визнання освітніх кваліфікацій для всього світу

Із розвитком мобільності здобувачів освіти по всьому світу за допомогою інноваційних форм навчання та прагнення громадян навчатися продовж всього життя, спричиняє необхідність подолання перешкод, з якими стикаються країни всього світу під час визнання освітніх кваліфікацій.

Так, за результатами підготовчого процесу, проведеного Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), в якому Україна брала активну участь, було створено Глобальну конвенцію про визнання кваліфікацій вищої освіти, яка була прийнята на 40-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО 25 листопада 2019 року.

Глобальна конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти є відкритою для приєднання державами-членами. ЮНЕСКО закликає держави-члени ратифікувати конвенцію та допомогти зробити міжнародну академічну мобільність та визнання кваліфікацій реальністю для мільйонів людей у всьому світі. Для реалізації цього процесу в 2020 році ЮНЕСКО також було розроблено та видано «Практичний посібник з визнання: імплементація Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти» з рекомендаціями щодо імплементації Глобальної конвенції в різних національних контекстах освіти та визнання. [16]

Як зазначає Науменко Н.В. у своїй науковій роботі Визнання іноземної освітньої кваліфікації в Україні: «для набуття чинності іноземного документа про освіту на території будь-якої країни світу з метою продовження навчання або подальшого працевлаштування, необхідне визнання їхніх освітніх кваліфікацій». Тобто необхідно встановити відповідність академічних і

професійних прав, а також освітніх рівнів і ступенів іноземних документів про освіту (кваліфікацій) національній системі освіти країни, в якій запитується визнання. [31]

Наразі визнання освітніх кваліфікацій здійснюється на основі Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (Лісабон, 11 квітня 1997 р.) та міжнародних угод про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту і вчені звання.

Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні була спільно розроблена Радою Європи та ЮНЕСКО з метою сприяння визнанню кваліфікацій, присуджених в одній країні іншою країною. Конвенцією про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні закріплені механізми визнання освітніх кваліфікацій, що надають доступ до вищої освіти, визнання періодів здобуття освіти, визнання освітніх кваліфікацій присуджених біженцям, переміщеним особам та особам, що знаходяться у ситуації біженців, обмін інформацією з питань визнання кваліфікацій.

Основні принципи Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні:

- забезпечення доступу власників кваліфікацій до оцінки кваліфікацій;
- заборона дискримінації власників кваліфікацій;
- забезпечення прозорості, узгодженості та надійності процедур і критеріїв, які застосовуються під час оцінки та визнання кваліфікацій;
- забезпечення кожною країною-членом Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні надання відповідної і чіткої інформації про систему освіти;
- рішення про визнання кваліфікації видається впродовж розумного строку, який визначається органом, що здійснює процедуру визнання кваліфікацій і розраховується з дати отримання всієї необхідної інформації за документом, що визнається;

- у разі негативного рішення або неприйняття рішення, людина, що звернулася за проведенням процедури визнання освітньої кваліфікації, має можливість оскарження. [15]

Однак, враховуючи, що за останні роки географічні, культурні, освітні та економічні зв'язки між країнами та регіонами значно посилились, зміцнюється та розвивається регіональне та міжнародне співробітництво, стрімко зростає рівень міжнародної академічної мобільності, що стало глобальним пріоритетом розвитку освіти та вимагає створення глобальної нормативної бази, що сприятиме успішній реалізації цих процесів. У 2019 році з'явився новий інструмент визнання навчальних кваліфікацій і наукових ступенів: Глобальна конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти.

Глобальна конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти, яка, ґрунтуючись на вже існуючих регіональних конвенціях про визнання, стане глобальним міжнародним та міжрегіональним нормативним інструментом визнання та буде спрямована на зміцнення та підтримку справедливих та прозорих практик визнання, враховуючи різноманітність систем та установ вищої освіти у всьому світі. Оскільки регіональні конвенції охоплюють тільки певні регіони, наразі не існує законодавчого зобов'язання для країн визнавати іноземну освіту між регіонами, що, наприклад, означає, що ліванські студенти не мають гарантованого права на те, щоб їхня австралійська освіта була визнана після повернення додому. Глобальна конвенція про визнання забезпечить право на визнання іноземної освітньої кваліфікації на глобальному рівні за межами країни та регіону. Глобальна конвенція сприятиме міжнародній академічній мобільності та інклюзивному доступу до вищої освіти, забезпечуватиме право кожної людини на визнання кваліфікацій вищої освіти за допомогою прозорих, справедливих і недискримінаційних практик. [32]

Розбудовуючи та вдосконалюючи координацію, перегляд та досягнення регіональних конвенцій про визнання, Глобальна конвенція спрямована на:

- сприяння та посилення міжнародної співпраці у вищій освіті;
- підтримку міжрегіональних ініціатив, політик та інновацій щодо міжнародного співробітництва у вищій освіті;
- сприяння глобальній мобільності та утвердженню цінності вищої освіти заради взаємного блага власників кваліфікації, закладів вищої освіти, роботодавців та інших зацікавлених установ у державах-сторонах цієї Конвенції з усвідомленням та повагою до своєрідності систем вищої освіти держав-сторін;
- розроблення всеосяжної глобальної рамки для добросовісного, прозорого, ґрунтовного, послідовного, своєчасного та надійного визнання кваліфікацій вищої освіти;
- повагу, підтримку та захист автономії та своєрідності закладів вищої освіти та систем;
- сприяння довірі та впевненості у якості та надійності кваліфікацій, у тому числі за допомогою добросовісності та етичних практик;
- сприяння культурі забезпечення якості у закладах вищої освіти та системах освіти, розбудові потенціалу для забезпечення надійності, послідовності та компліментарності якості освіти, рамок кваліфікацій і визнання кваліфікацій з метою підтримки міжнародної мобільності;
- сприяння розробці, збору та обміну доступною, актуальною, надійною, прозорою та відповідною інформацією, взірцевими практиками між залученими установами держав-сторін та між регіонами;
- сприяння за допомогою визнання кваліфікацій забезпеченню всеосяжного та рівноправного доступу до якісно забезпеченої вищої освіти та можливостям навчання впродовж життя для всіх, включно з біженцями та переміщеними особами;
- культивування в усьому світі оптимального використання людських та освітніх ресурсів з метою забезпечення сталого розвитку освіти, сприяння структурному, економічному, технологічному, демократичному та соціальному розвитку всіх суспільств. [30]

Глобальна конвенція забезпечує право на визнання іноземної освітньої кваліфікації на глобальному рівні за межами країни та регіону, вперше на глобальному рівні закріплює загальні принципи та процедури справедливого визнання, зокрема, освіти впродовж життя, кваліфікацій переміщених осіб та біженців, включаючи осіб з недостатньою або неперевіреною документацією, що вкрай важливо у сучасному освітньому просторі.

Глобальна конвенція є дієвим інструментом для обміну інформацією на глобальному рівні та швидкого реагування в кризових ситуаціях (наприклад, в умовах пандемії). [32]

РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ У МІЖНАРОДНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

3.1. Інноваційні форми навчання у парадигмі концепції «навчання продовж життя»

Реалізація концепції «освіта впродовж життя», яка вже успішно застосовується на практиці громадянами країн усього світу (Life long learning), потребує активного використання у вітчизняній системі освітніх послуг інноваційних форм навчання. Окрім того, в умовах пандемії, спричиненої коронавірусною хворобою (COVID-19), зміна форми надання освітніх послуг закладами освіти усього світу постала найбільш актуально. [11]

Отже, інноваційними формами навчання, які наразі запроваджено в Україні на законодавчому рівні та застосовуються на практиці, є

- за способом організації навчального процесу – дистанційна освіта;
- за засобами реалізації – онлайн освіта;
- поєднання традиційних та онлайн-засобів навчання – змішана освіта.

Протягом 2020-2021 років більшість країн всього світу періодично, в залежності від рівня захворюваності населення, закривали всі заклади освіти для очного навчання та успішно перейшли на дистанційну та/або змішану освіту.

Дистанційна форма навчання надає можливість студентам навчатися у найпрестижніших закладах вищої освіти, не виїжджаючи за кордони власної країни, повністю або частково проходити курс дистанційного навчання, що значно розширює кордони доступності престижної освіти.

Також важливим кроком до реалізації в Україні концепції «навчання впродовж життя» є запроваджені новим Законом України «Про освіту» у 2017 році форми навчання – неформальної та інформальної освіти. Як визначено у Законі України «Про освіту», неформальна освіта передбачає навчання за певними освітніми програмами, відповідно до затверджених у

державі освітніх кваліфікацій, за результатами навчання зазвичай присвоюються відповідні професійні кваліфікації або частково освітні кваліфікації, тоді як інформальна освіта, іншими словами самоосвіта, передбачає самостійне набуття особою певних компетентностей, зокрема, у повсякденному житті: професійною або громадською діяльністю, родиною або дозвіллям.[3]

Однак, варто звернути увагу, що інструменти, які дозволяють отримати визнані освітні або професійні кваліфікації за результатами неформальної та інформальної освіти в Україні відсутні.

Таким чином, такі форми навчання як неформальна та інформальна освіта потребують інноваційних способів реалізації, які дозволять підтримувати і розвивати отримані особою навички, набувати нові, протягом всього життя, а також нових інструментів визнання освітніх кваліфікацій, отриманих за результатами такого навчання.

3.2. Модульне навчання як механізм інтеграції вітчизняних освітніх послуг до європейського освітнього простору

Держави всього світу поступово вдосконалюють свої системи освіти та запроваджують практики навчання впродовж життя. Такі практики потребують запровадження гнучких способів організації навчального процесу, які дозволять зробити освіту більш інклюзивною, подолати прогалини у навичках у швидко мінливому глобальному побуті, і навіть змінити спосіб розуміння природи освіти і самого навчання. Варто зазначити, оскільки концепція «навчання впродовж життя» передбачає постійний, безперервний процес вдосконалення особистості, зокрема підтримку та розвиток раніше здобутих навичок, підвищення кваліфікації або перекваліфікації у поєднанні із розвитком інших сфер діяльності людини, важливою умовою гармонійного використання практик є гнучкість.

Як зазначає у науковій праці Айзікова Л.В. «Концепція навчання протягом життя в міжнародних документах і дослідженнях»: «гнучкість надає майбутнім послідовникам концепції «навчання впродовж життя» наступні можливості:

- більший вибір щодо того, як організувати своє навчання;
- контролювати зміст навчальної програми;
- вибір відвідувати навчання дистанційно або у освітньому закладі;
- гнучкого вступу та завершення;
- поєднувати навчання з роботою та іншими обов'язками.» [12]

Запровадити гнучкість до практик, які використовуються у системі вітчизняних освітніх послуг дозволять короткі курси, які сприятимуть економічному розвитку та швидкій адаптації до потреб сучасного ринку праці.

Реалізація практики коротких курсів можлива за допомогою модульного навчання, тобто навчання, що відбувається в межах освіти або підготовки кадрів протягом короткого періоду за окремою освітньою програмою або частиною освітньої програми, за результатами якого здобувач освіти отримує мікро-кваліфікацію. [1]

Сьогодні модульне навчання набирає обертів в країнах, де запроваджується концепція «навчання впродовж життя», як особливий спосіб реалізації гнучкості освіти. В цілому модульне навчання розглядається як інноваційний та, можливо, навіть незамінний спосіб підтримки розвитку навичок, навчання протягом усього життя та включення до Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) та Європейського Союзу.

В останньому Римському комюніке 49 країн Європейського простору вищої освіти визначили механізм, який дозволить регулювати на офіційному рівні результати модульного навчання, – мікро-кваліфікації. [31]

У 2020 році на основі консультацій з міжнародною групою експертів Європейська Комісія запропонувала таке визначення мікро-кваліфікації:

«Мікро-кваліфікація – це доказ результатів навчання, які здобувач освіти отримав за короткий навчальний досвід. Ці результати навчання були оцінені за прозорими стандартами».

Термін «мікро-кваліфікація» може стосуватися не лише до освітніх курсів та навчальних програм, а також до курсів, які пропонують роботодавці, професійно-технічної підготовки або інших (неофіційних) надавачів освітніх послуг. Крім того, спосіб надання (навчання офлайн, онлайн або у змішаному форматі) може змінюватися. Це широке визначення має зрештою підтримувати взаємозв'язок між секторами освіти та між додатковою, формальною, неформальною та інформальною освітою.

Модульне навчання також варто розглядати як ефективний спосіб перекваліфікації та підвищення кваліфікації людей, які стали безробітними через кризу COVID-19. Європейська Комісія стверджує, що більш широке використання мікро-кваліфікацій може сприяти освітнім та економічним інноваціям та сприяти сталому пост-пандемічному відновленню.[43]

Як зазначено в документі Європейської Комісії «План дій щодо цифрової освіти 2021-2027», досвід із новими формами викладання, які набули освітяни під час пандемії, може допомогти досягти цієї мети. В умовах пандемії майже всі заклади освіти перейшли до онлайн-освіти. Інтернет-платформи, такі як Coursera та edX, підтримали університети, відкривши свої бібліотеки онлайн безкоштовно. Таким чином, пандемія не тільки прискорила рух до цифровізації освіти, а й виявила сильні та слабкі сторони поточної цифрової інфраструктури та освітніх підходів. Уроки, отримані під час пандемії, складають основу Європейського плану дій з цифрової освіти на 2021-2027 роки, де мікро-кваліфікації називають одним із рішень для більш амбітного підходу до цифрової освіти. Чи призведе це врешті-решт до подальшої модуляризації та гнучкості освіти? [44]

3.3. Модульне навчання та мікро-кваліфікації в українській системі вищої освіти

3.3.1. Рекомендації щодо запровадження до системи освіти України модульного навчання та мікро-кваліфікацій

Проаналізуємо підходи урядів різних країн та континентів до модульного навчання та сформуємо практичні рекомендації щодо запровадження модульного навчання та мікро-кваліфікацій до системи освіти України. У Європі мікро-кваліфікації були включені до політичного порядку денного в рамках різних ініціатив, таких як Європейська програма навичок та план цифрової освіти. Докладаються зусилля для створення загальноєвропейського підходу до мікро-кваліфікацій. У грудні 2020 року був опублікований звіт, у якому викладено основні елементи цього європейського підходу. Звіт надає злагоджену основу для розробки загального визначення мікро-кваліфікацій та їх узгодження з існуючими освітніми структурами, такими як забезпечення якості, кваліфікаційні рамки та Європейська система трансферу оцінок. Звіт також містить роздуми про те, як стимулювати накопичення мікро-кваліфікацій та як їх зберігати, ділитися та визнавати. Звіт подається за рекомендацією Європейської Ради щодо мікро-кваліфікацій для навчання протягом усього життя та працевлаштування.[43]

У Сполучених Штатах державне фінансування на розвиток альтернативних кваліфікацій виділяється поряд з тими, що включені до системи офіційної освіти. Для забезпечення якості таких кваліфікацій Рада з акредитації вищої освіти розробила ряд рекомендацій щодо перегляду якості коротшого навчального процесу. Як і в інших регіонах, єдина стандартизована термінологія відсутня. Однак є різні ініціативи спрямовані на підвищення прозорості та загального розуміння мікро-кваліфікацій; прикладом є некомерційна організація «Двигун кваліфікацій». Але є також пропозиції щодо створення бази даних з інформацією про короткі навчальні програми на державному рівні.

Нова Зеландія включила мікро-кваліфікації в частину своєї регульованої освіти. Вона встановила конкретні вимоги до навантаження, мети, стандартів оцінки, регулярних перевірок якості тощо. Новозеландська кваліфікаційна установа розглядає та схвалює заявки на пропозицію щодо надання мікро-кваліфікацій відповідно до конкретних стандартів якості. Затверджена інформація про мікро-кваліфікації містить певну кількість кредитів на певному рівні та включена до реєстру кваліфікацій через вимоги щодо кредитних даних, встановлені механізми приведення мікро-кваліфікацій до певного рівня діапазонів, а також визначено майбутній порядок дій.

Деякі країни розробили кредитні кваліфікаційні банки, які дозволяють зараховувати різні форми навчання, а також об'єднувати та накопичувати ці кредити для офіційної кваліфікації. Ця система існує в Республіці Корея (система академічних кредитних банків) та Гонконгу, де вона узгоджується з кваліфікаційною базою Гонконгу. У Китаї існують подібні регіональні ініціативи, такі як Банк передачі кредитів та накопичення кредитів Шанхайської академії для навчання протягом усього життя. Ці кредитні банки підтримують навчання протягом усього життя та мають великий потенціал для кредитування та накопичення мікро-кваліфікацій.

В Індії уряд запустив платформу мікро-кваліфікацій для онлайн навчання активної бажаної вчитись молоді (SWAYAM) у 2016 році та створив нове положення про визнання мікро-кваліфікацій, яке дозволило акредитованим індійським навчальним закладам та їх філіям переглядати всі мікро-кваліфікації, які розміщені на платформі та вирішувати, відповідно до свого контексту, які вони хотіли б запропонувати (і визнати) на додаток до своєї місцевої пропозиції. Курси пропонуються безкоштовно, а установи можуть визнавати до 20 відсотків курсів, пропонованих SWAYAM за семестр, їх програм бакалаврату. Ініціатива може створити прецедент для подальшого регулювання мікро-кваліфікацій в Індії.[1]

1. Таким чином, на підставі проаналізованих даних, варто зазначити, що зміни та реформи державної політики є важливими для забезпечення спільного

прийняття мікро-кваліфікацій на рівні національної кваліфікаційної бази або на рівні “системи”. Модульне навчання включає різноманітні та різнопланові види навчання. Домовленість про спільне розуміння мікро-кваліфікацій є першим кроком для підвищення прозорості таких нагород. Визначення, надані урядами чи неурядовими суб’єктами, відрізняються, але більшість із них мають подібні визначальні елементи. Вони включають співвідношення з офіційними програмами та кваліфікаціями в національній системі освіти та типи надавачів освітніх послуг, яким дозволено присвоювати мікро-кваліфікації.

Отже першим кроком на шляху до запровадження у вітчизняній системі освітніх послуг модульного навчання та присвоєння мікро-кваліфікацій є формування урядом стандартів модульного навчання.

Рекомендація 1. Формування урядом стандартів модульного навчання

2. Із попереднього аналізу підходів різних урядів до модульного навчання зрозуміло, що у деяких країнах розвиток політики зосереджений на мікро-кваліфікаціях, які присуджуються визнаними надавачами освітніх послуг. Надавачі освітніх послуг, за результатами навчання яких є присвоєння мікро-кваліфікацій, можуть сильно відрізнятися: від навчальних закладів вищої освіти до професійно-технічних ліцеїв, професійних організацій, приватних компаній тощо. Звичайно, у навчальних програмах закладів освіти повинні бути передбачені мікро-кваліфікації, однак вони можуть співпрацювати з роботодавцями різних сфер та іншими організаціями.

Таким чином, розширення переліку визнаних надавачів освітніх послуг, за результатами навчання яких є присвоєння мікро-кваліфікацій, дозволить запровадити якісно новий підхід до набуття практичних знань та навичок, присвоєння мікро-кваліфікацій.

Рекомендація 2. Розширення переліку надавачів освітніх послуг, які можуть присвоювати мікро-кваліфікації

3. Багато світових освітніх практик, визначень та описів намагаються визначити діапазон робочого навантаження (у кредитах або годинах), яке має

бути пов'язане з мікро-кваліфікаціями. Однак, у міжнародному освітньому просторі ідея того, що мікро-кваліфікації повинні бути коротшими за будь-яку звичайну програму навчання є єдиною. Але наскільки мікро-кваліфікація буде короткою, залежить від національних систем освіти. У звіті Європейської Комісії «Європейський підхід до мікро-кваліфікацій» зазначається, що мікро-кваліфікації можуть варіюватися від «мінімум з 1 кредиту Європейської кредитно-трансфертної системи» з верхньою межею «менше повного ступеня освіти». Отже, важливим кроком до запровадження практик модульного навчання із присвоєнням мікро-кваліфікацій є визначення розміру мікро-кваліфікації, де системою виміру буде затверджена в Україні на законодавчому рівні в ключі Болонського процесу система присвоєння кредитів за результатами навчання.

Рекомендація 3. Визначення розміру мікро-кваліфікації

4. Деякими світовими практиками присвоєння мікро-кваліфікацій прийнятий метод їх об'єднання для досягнення більшої кваліфікації.

Мікро-кваліфікації можна накопичувати в різних напрямках:

- «вертикально», щоб спиратися на рівень досягнень;
- «горизонтально», щоб розширити знання та навички на аналогічному рівні;
- «способом доданої вартості», додавши до них спеціальні навички існуючих кваліфікацій.

Це може призвести до комбінації мікро-кваліфікацій у менші «комплекти» навчання, або мікро-кваліфікації можна скласти, щоб вони стали частиною більшої кваліфікації.

Накопичення мікро-кваліфікацій призводить до утворення більших одиниць і з часом може скласти повну кваліфікацію, таку як ступінь бакалавра чи магістра.

Рекомендація 4. Запровадження до вітчизняної системи освітніх послуг можливості накопичення мікро-кваліфікацій задля отримання затверджених освітніх кваліфікацій

5. Варто зазначити, що коли кредити були отримані від різних надавачів освітніх послуг, офіційних та/або неофіційних, без участі у злагодженій програмі, це не призведе автоматично до офіційної кваліфікації. Іншими словами: колекція кредитів не є (автоматично) кваліфікацією бакалавра чи магістра. Для того, щоб вирішити, чи можна мікро-кваліфікації або набір мікро-кваліфікацій накопичити у певну навчальну програму, заклад освіти, який присвоюватиме освітню кваліфікацію, повинен оцінити, чи результати навчання мікро-кваліфікацій відповідають їхнім курсам і чи можуть бути використані для вступу чи завершення навчання.

З цієї причини розпізнавання мікро-кваліфікацій буде значно полегшено, коли можливості «попереднього накопичення» буде внесено в розробку навчальних програми. Заклади вищої освіти можуть оцінювати такий попередньо накопичений комплект мікро-кваліфікацій як єдиний досвід навчання і можуть посилатися на певні елементи кваліфікації у своїй оцінці. При розробці програми з попередньо накопиченими мікро-кваліфікаціями надавачі освітніх послуг можуть включити прозору інформацію до переліку. Це сприятиме визнанню програмного рівня та сприятиме повній інтеграції накопичення мікро-кваліфікацій у програму закладу вищої освіти.

Рекомендація 5. Інтеграція мікро-кваліфікацій у розробку навчальних програм закладів освіти

6. Набуті компетентності здобувачів освіти в Україні вимірюються освітніми кваліфікаціями, які систематизовані та структуровані у затвердженій на законодавчому рівні Національній рамці кваліфікацій. Кожен рівень – це завершений етап освіти, що характеризується рівнем складності освітньої програми, сукупністю компетентностей особистості, які визначені, як правило, стандартом освіти та відповідають певному рівню освіти. Отже, задля запровадження мікро-кваліфікацій до системи вітчизняних освітніх послуг, перш за все необхідно сформулювати чіткі уявлення про те, як мікро-кваліфікації відносяться до офіційних рівнів. Тобто необхідно удосконалити

Національну рамку кваліфікацій, зокрема визначити складові мікро-кваліфікацій.

Рекомендація 6. Удосконалення Національної рамки кваліфікацій, зокрема запровадження системи мікро-кваліфікацій як складової частини освітніх кваліфікацій.

3.3.2. Рекомендації щодо запровадження до системи освіти України визнання модульного навчання та мікро-кваліфікацій

Визнання модульного навчання не набуло широкого застосування у світових практиках академічного визнання освітніх кваліфікацій. Традиційно академічне визнання стосується оцінки іноземної кваліфікації або періодів навчання за кордоном, для вступу до навчальної програми або для звільнення від частин навчальної програми в акредитованому закладі вищої освіти. В Європейському просторі вищої освіти академічне визнання регулюється Лісабонською конвенцією про визнання, яка окреслює основні принципи швидкого та справедливого визнання іноземної кваліфікації. [15]

Якщо проаналізувати світові практики з визнання, мікро-кваліфікації на рівні закладу вищої освіти відбувається рідко. Наприклад, опитування, проведене компанією MircoHE (2019), прийшло до висновку, що «лише дуже невелика кількість студентів мала досвід роботи з мікро-кваліфікаціями.

Однак, усвідомлюючи всі потенційні переваги модульного навчання, партнери в мережах ENIC-NARIC співпрацюють над його визнанням з 2016 року.

На початку 2020 року «Практичний посібник для визнання електронного навчання» був опублікований на завершення проекту електронної оцінки. Цей посібник має на меті ознайомити фахівців із визнанням з модульним (онлайн) навчанням та допомогти їм у прийнятті обґрунтованого рішення про визнання у розумні строки.

Процедура базується на наступних семи критеріях:

1. Якість курсу;
2. Перевірка сертифіката;

3. Рівень курсу;
4. Результати навчання;
5. Навантаження;
6. Спосіб перевірки результатів дослідження;
7. Ідентифікація учасника.

Не випадково, що перші 5 критеріїв також є основою для визнання традиційних кваліфікацій.

Спосіб перевірки результатів дослідження та спосіб перевірки ідентифікації учасника мають особливе значення для модульного навчання.

Для подальшого полегшення процесу визнання для кожного критерію описані різні рівні надійності.

У Практичному посібнику для визнання електронного навчання запропоновано два приклади для оцінки якості та рівня курсу:

Приклад 1. Надійність якості в електронному навчанні

Рівень 0. Немає показників якості (наприклад, слабкий статус надавача освітніх послуг, курс не визнаний іншими, немає внутрішньої або зовнішньої перевірки якості немає/ негативних студентських відгуків);

Рівень 1. Слабкі показники якості (наприклад, позитивні студентські відгуки. Провайдер курсів не акредитований, але доступні альтернативні форми визнання/ оцінки якості).

Рівень 2. Істотні показники якості (наприклад, курс, що надається акредитованим навчальними закладами, і який має право на зарахування кредиту. Але ніякої інформації про внутрішній і зовнішній механізми оцінювання якості не має.

Рівень 3. Високі показники якості (наприклад, курс, що надається установою, що отримала відповідний статус, електронне забезпечення внутрішнього і зовнішнього механізму оцінювання якості

Приклад 2. Надійність опису рівня

Рівень 0. Рівень невідомий (наприклад, рівень не вказано на дипломі курсу і його неможливо розрізнити через опис курсу);

Рівень 1. Мало відомостей про наявний рівень (наприклад, рівень, вказаний на сертифікаті курсу, є специфічним для платформи);

Рівень 2. Актуальна інформація про наявний рівень (наприклад, рівень є специфічним для платформи, але додаткова інформація про обов'язкові вимоги, результати навчання та можливості використання є доступною та дозволяє порівнювати з рівнем Національної рамки кваліфікацій);

Рівень 3. Без сумніву рівень (напр. Рівень Національної рамки кваліфікацій вказує на сертифікат курсу та/або чітку інформацію про Європейську систему трансферу оцінок).

Якщо всі 7 критеріїв оцінювання мають високий рівень надійності, курс можна визнати відповідно до Лісабонської конвенції визнання. Однак слід зазначити, що методологія електронної оцінки заохочує гнучкий підхід до визнання. Залежно від мети оцінки, органи визнання могли б визначити, що деякі критерії важливіші за інші: процес, курси, які в іншому випадку можуть бути спрямовані на процедури ВПН.

Часто робота експертів з визнання освітніх кваліфікацій ускладнюється тим, що відсутня відповідна інформація про якість та зміст курсів. Як наслідок, важко і багато часу збирати необхідну інформацію щодо семи критеріїв, зазначених вище. Крім того, брак інформації вимагає від експертів з визнання визнати певну ступінь невизначеності. У багатьох випадках це стане причиною не визнавати кваліфікації, наприклад, тому, що законодавча база чи інституційні положення не заважають такій гнучкості.

Щоб модульне навчання відкрило для здобувачів освіти нові та подальші можливості навчання, надавачі освітніх послуг повинні вжити необхідних заходів для полегшення академічного визнання.[45]

Отже, на підставі проаналізованої інформації, зазначеної у Практичному посібнику для визнання електронного навчання та звіті Європейської Комісії щодо накопичення кредитів і майбутнього кваліфікацій, можемо сформулювати основні рекомендації задля запровадження в Україні визнання модульного навчання та мікро-кваліфікацій:

Рекомендація 1: Інформація про зміст курсу та результати навчання має знаходитися у вільному доступі та не зникати після перегляду курсу або його припинення.

Рекомендація 2: Для полегшення академічного визнання модульного навчання необхідно використовувати наявні інструменти Болонського процесу, такі як Національна рамка кваліфікацій, Європейська система трансферу оцінок, а також дипломи або додатки до сертифікатів електронного навчання, щоб надати додаткову інформацію про результати навчання на курсі.

ВИСНОВКИ

Кожна держава світу є особливою та унікальною і Україна не є виключенням. Однак, існування потужної та конкурентоздатної системи освіти неможливе без впровадження кращих іноземних освітніх практик, гармонійного поєднання національного та міжнародного освітньо-наукового надбання. Найбільшою рушійною силою у сфері освіти і науки, зокрема наданні освітніх послуг, є Болонський процес та Європейський простір вищої освіти. До Європейського простору вищої освіти входить 49 держав-членів які є успішними та розвиненими країнами в усіх суспільних галузях, зокрема Австрія, Данія, Франція, Німеччина, Нідерланди, Швейцарія та інші.

Основними цілями Європейського простору вищої освіти є:

- сприяння розвитку вищої освіти;
- прагнення до академічної свободи;
- досягненні інституційної автономії;
- максимальне залучення здобувачів освіти, а також викладачів до управління вищою освітою;
- розвиток академічної мобільності як серед здобувачів освіти, так і серед викладачів;
- розвиток соціальної складової вищої освіти;
- сприяння працевлаштуванню здобувачів освіти;
- введення освітніх програм, які сприятимуть освітній методиці «навчання впродовж життя».

Також, до складу ЄПВО входять такі компетентні установи як Європейська Комісія, Європейська Асоціація Університетів, Освітній Інтернаціонал, Європейський Союз Студентів, Бізнес Європа, Рада Європи, Європейська Асоціація забезпечення якості вищої освіти, Європейська Асоціація закладів вищої освіти та ЮНЕСКО.

Сьогодні напрямками розбудови сучасної системи освіти для країн Болонського процесу є:

- повний перехід до трициклової системи вищої освіти;

- практичне застосування Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи;
- розвиток академічної мобільності студентів та викладачів;
- сприяння працевлаштуванню випускників закладів вищої освіти;
- підвищення рівня якості освіти;
- впровадження освітньо-наукових практик навчання впродовж життя;
- запровадження глобальних практик визнання освітніх кваліфікацій;
- застосування принципу «студентоцентрованого» навчання;
- впровадження національних рамок кваліфікацій, узгоджених з європейською рамкою кваліфікацій;
- максимальна інтернаціоналізація вищої освіти.

З перших днів незалежності Україна була зорієнтована на інтеграцію із світовим освітнім простором і розбудову сучасної європейської системи освіти.

У 2004 році Україна задекларувала курс на вступ до Європейського Союзу. У травні 2005 року Україна приєдналася до Болонського процесу та розпочала свій шлях до інтеграції української освіти в єдиний європейський освітній простір. Система освіти України почала динамічну євроінтеграцію до міжнародного освітнього простору завдяки реформуванню усіх сегментів освіти – від дошкільної до вищої.

А підписання Україною та Європейським Союзом у 2014 році Угоди про асоціацію з ЄС, – новий етап у розвитку, вдосконаленні та гармонізації системи освіти України із міжнародним освітнім простором.

За 16 років Болонського процесу Україною зроблено багато вагомих практичних кроків до інтеграції у міжнародний освітній простір, зокрема запроваджено:

- 1) Європейську кредитно-трансферну систему у вищій освіті;
- 2) Національну рамку кваліфікацій;

- 3) систему якості освіти;
- 4) практики визнання іноземних документів про освіту;
- 5) додаток до диплома Європейського зразка;
- 6) Єдину державну електронну базу з питань освіти (ЄДЕБО);
- 7) Зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО);
- 8) інклюзивну освіту;
- 9) заклади вищої освіти набули автономії тощо.

Враховуючи всі питання, які наразі повстали перед державою та суспільством виокремлений наступний вектор розвитку в сфері вітчизняних освітніх послуг:

1) затверджений напрям розвитку Болонського процесу до 2030 року, для України пріоритетним напрямом визначено академічну мобільність задля міжнародної інтеграції освітніх послуг, які надаються українськими закладами освіти, до міжнародного освітнього простору;

2) прийнято Стратегію цифрової трансформації освіти і науки України на період до 2026 року з метою накопичення цифрового потенціалу задля освітньої та професійної підготовки всіх учасників навчального процесу в сучасних умовах;

3) прийнято курс на запровадження Єдиної міжвідомчої інформаційної системи, покликаної організувати централізований набір на навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства до закладів вищої освіти України задля запобігання зловживань тощо.

Варто зазначити, що задля гармонійного розвитку та максимальної інтеграції вітчизняних освітніх послуг до міжнародного освітнього простору українська держава має спрямувати інтелектуальний та фінансовий потенціал на розвиток таких напрямів як:

4) популяризація освітніх послуг України закордоном задля формування позитивного іміджу освітніх послуг закордоном; підвищення рейтингів закладів вищої освіти у освітньому міжнародному просторі; розвитку академічної мобільності з іноземними закладами вищої освіти;

економічного розвитку країни; розвитку міжнародних зв'язків та налагодження дипломатичних відносин з іншими країнами; інтеграцію країни у світовий науково-освітній простір.

5) впровадження Національної системи кваліфікацій як системи підготовки робітничих фахівців задля забезпечення можливості працівникам різних робітничих спеціальностей здобувати, вдосконалювати, підтверджувати і використовувати відповідну кваліфікацію як на території України, так і за її межами

б) ратифікацію Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти, яка є результатом накопичення найкращих світових практик та процедур справедливого визнання, зокрема, для визнання формальної, інформальної, нетрадиційної освіти та освіти впродовж життя.

Сьогодні ключовим напрямом розвитку провідних освітніх практик країн-членів Болонського процесу та ЄПВО є гармонійне впровадження концепції «навчання впродовж життя». Україна активно запроваджує відповідну концепцію у сфері освіти.

Окрім того, в умовах пандемії спричиненої коронавірусною хворобою (COVID-19), зміна форми надання освітніх послуг закладами освіти усього світу постала найбільш актуально. В Україні, як і у всьому світі, найактуальнішими формами освіти стають дистанційна освіта як спосіб організації навчального процесу та онлайн освіта як засіб реалізації.

Нові освітні парадигми, в яких опинилося світове суспільство, у тому числі і громадяни України, потребують введення нових форм навчання, зокрема неформальної та інформальної освіти.

Визначення формальної та інформальної освіти закріплені в системі чинного законодавства України, однак, на практиці здобуття такої освіти, а також системи його визнання системою законодавства не передбачено.

Задля гармонійного запровадження до системи освітніх послуг сучасних інструментів концепції «навчання впродовж життя», зокрема неформальної та інформальної освіти, необхідні гнучкі механізми присвоєння

освітніх кваліфікацій та їх визнання в системі вітчизняних освітніх послуг задля міжнародної інтеграції.

Таку гнучкість можуть забезпечити короткі курси, які сприятимуть економічному розвитку та швидкій адаптації до потреб сучасного ринку праці. Реалізацію таких практик можливо забезпечити за допомогою модульного навчання, за результатами якого здобувач освіти отримує мікро-кваліфікації.

Система чинного законодавства України не містить, на відміну від світових практик надання освітніх послуг, системи присвоєння та визнання мікро-кваліфікацій за результатами модульного навчання.

Таким чином, на підставі проаналізованих практик інших країн із присвоєння мікро-кваліфікацій, наведених у розділі 3, сформовані рекомендації із запровадження до вітчизняної системи освітніх послуг модульного навчання із присвоєнням за результатами такого навчання мікро-кваліфікацій та їх визнання, які дозволять розвивати концепцію «навчання впродовж життя», сприяти вдосконаленню практик визнання українських освітніх кваліфікацій іншими країнами, а також підвищувати конкурентоспроможність вітчизняних освітніх послуг, зокрема:

щодо запровадження до системи освіти України модульного навчання та мікро-кваліфікацій:

- 1) формування урядом стандартів модульного навчання;
- 2) розширення переліку надавачів освітніх послуг, які можуть присвоювати мікро-кваліфікації;
- 3) визначення розміру мікро-кваліфікації;
- 4) запровадження до вітчизняної системи освітніх послуг можливості накопичення мікро-кваліфікацій задля отримання затверджених освітніх кваліфікацій;
- 5) інтеграція мікро-кваліфікацій у розробку навчальних програм закладів освіти;

б) удосконалення Національної рамки кваліфікацій, зокрема запровадження системи мікро-кваліфікацій як складової частини освітніх кваліфікацій.

щодо запровадження до системи освіти України визнання модульного навчання та мікро-кваліфікацій:

1) інформація про зміст курсу та результати навчання має знаходитися у вільному доступі та не зникати після перегляду курсу або його припинення;

2) для полегшення академічного визнання модульного навчання необхідно використовувати наявні інструменти Болонського процесу, такі як Національна рамка кваліфікацій, Європейська система трансферу оцінок, а також дипломи або додатки до сертифікатів електронного навчання, щоб надати додаткову інформацію про результати навчання на курсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейський проект MICROBOL «Мікрокредитні дані, пов'язані з Основними зобов'язаннями Болоньї»: веб – сайт. URL: <https://microcredentials.eu> (дата звернення 17.11.2021).
2. Про вищу освіту: Закон України від 01 лип. 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 10.10.2021).
3. Про освіту: Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#top> (дата звернення 10.11.2021).
4. Прийнято новий Закон «Про повну загальну середню освіту» – «ЗА» проголосували 327 нардепів: веб-сайт [URL:https://mon.gov.ua](https://mon.gov.ua)(дата звернення 08.10.2021)..
5. Паризьке Комюніке Париж: веб-сайт [URL:https://mon.gov.ua](https://mon.gov.ua)(дата звернення 01.12.2021).
6. Димань Т.М., Боньковський О. А., Вовкогон А. Г. Європейський простір вищої освіти та Болонський процес: навчально-методичний посібник : Видавінформ, Одеса: 2017 – 106 с.
7. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти / Ю.М. Рашкевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
8. Fields of education and training 2013: веб-сайт [URL: http://www.uis.unesco.org](http://www.uis.unesco.org) (дата звернення 08.10.2021).
9. Визнання кваліфікацій в Україні і світі. Дайджест Enic Ukraine. – веб-сайт URL; <http://enic.in.ua> (дата звернення 02.12.2021).
10. IX Міжнародна науково-практична конференція «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу: роль оцінювання якості викладання та навчання в процесі акредитації» – веб-сайт URL: <https://ihed.org.ua> (дата звернення 29.11.2021).

11. A Memorandum on Lifelong Learning // Commission of the European Communities/ веб-сайт URL: <http://arhiv.acs.si> (дата звернення 29.11.2021).
12. Towards an institutional strategy for Lifelong Learning in Higher Professional Education. Published by the FLLLEX consortium May 2012 веб-сайт URL: www.aqu.cat (дата звернення 29.11.2021).
13. Айзікова Л.В. Концепція навчання протягом життя в міжнародних документах і дослідженнях / Л.В. Айзікова // Педагогіка. Наукові праці. – 2012. – Вип.146, Т. 148. – С. 62–64.
14. Резолюція, прийнята Генеральною Асамблеєю 25 вересня 2015 року веб-сайт URL: <https://www.ua.undp.org> (дата звернення 29.11.2021).
15. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні, Лісабон від 11 квіт. 1997 р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_308#Text (дата звернення 29.11.2021).
16. Global Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education 2019. веб-сайт URL: <https://portal.unesco.org>.
17. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення 29.11.2021).
18. Спільна стратегія Європейського Союзу спрямовану на зміцнення стратегічного партнерства з Україною URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_492#Text .
19. Вища освіта і Болонський процес в Україні. веб-сайт URL: http://eduknigi.com/ped_view.php?id=1.
20. Наказ про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу від 30 грудня 2005 р. N 774 веб-сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0774290-05#Text>.
21. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06 чер. 2019 р. веб-сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> № 2745-VIII.

22. Рівні Національної рамки кваліфікацій. веб-сайт URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення 29.11.2021).
23. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січ. 2020 р. № 463-IX веб-сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
24. Деякі питання визнання в Україні іноземних документів про освіту: Наказ Міністерства освіти і науки України від 05 трав. 2015 № 504 веб-сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0614-15#n8>.
25. До рейтингу кращих університетів світу від журналу Times Higher Education потрапили 10 закладів вищої освіти України веб-сайт URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення 30.11.2021).
26. Про затвердження форм документів про вищу освіту (наукові ступені) державного зразка та додатків до них, зразка академічної довідки: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 трав. 2015 р. № 525.
27. Перелік країн-учасниць Конвенції, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів (Гаага, 1961 рік). URL: <https://apostille.in.ua> (дата звернення 01.12.2021).
28. Про ЄДЕБО. URL: <https://info.edbo.gov.ua> (дата звернення 02.12.2021).
29. Зовнішнє оцінювання. Загальна інформація. <https://testportal.gov.ua> (дата звернення 02.12.2021).
30. Т. М. Yevdokymenko, N. V. Naumenko About the need for ratification in Ukraine of global convention the recognition concerning higher education. XXI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки». 2021. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/51663> (дата звернення: 01.12.2021).

31. N. V. Naumenko, T. M. Yevdokymenko, V. V. Krasnoshchok Recognition of foreign education qualification in Ukraine. XXI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки». 2021. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/51782> (дата звернення: 01.12.2021).

32. Т. М. Євдокименко, Н. В. Науменко, В. М. Челпан Щодо необхідності ратифікації в Україні Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти. Міжнародні відносини. 2021 рік: матеріали Студентської наукової конференції, 29 жовт. 2021 р. м. Кам'янець-Подільський: Молодіжна наукова ліга, 2021. С. 90–91.

33. Н. В. Науменко, Т. М. Євдокименко, В. М. Челпан Інформаційний супровід визнання іноземних освітніх кваліфікацій в Україні і в світі. Міжнародні відносини. 2021 рік: матеріали Студентської наукової конференції, 29 жовт. 2021 р. м. Кам'янець-Подільський: Молодіжна наукова ліга, 2021. С. 81–84.

34. Рекомендації щодо змістовного наповнення дипломів та додатків до дипломів бакалавра, спеціаліста, магістра Оформлення документів про освіту: особливості та проблемні питання: веб- сайт. URL: <https://apostille.in.ua> (дата звернення: 01.12.2021).

35. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жов. 2020 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.12.2021).

36. Про реалізацію експериментального проекту щодо організації набору до закладів вищої освіти і навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства з використанням Єдиної міжвідомчої інформаційної системи щодо набору іноземних вступників до закладів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 2021 р. № 686. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.12.2021).

37. Уряд ухвалив концепцію реалізації проєкту «Президентський університет»: веб-сайт URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 10.12.2021).

38. Про Національну систему кваліфікацій: Проєкт закону від 16.07.2020 р. № 3859 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69496 (дата звернення: 18.11.2021).

39. Навчання в Україні. веб-сайт URL: <https://studyinukraine.gov.ua> (дата звернення: 08.12.2021).

40. Про затвердження плану заходів щодо популяризації можливостей здобуття вищої освіти в Україні для іноземних студентів до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 квіт. 2021 р. № 350-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/350-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.12.2021).

41. Підтримка реформ у сфері вищої освіти. веб-сайт URL: <https://erasmusplus.org.ua> (дата звернення: 08.12.2021).

42. Пріоритетами Болонського процесу до 2030 року мають стати збалансована академічна мобільність та посилена роль вищої освіти у досягненні Цілей сталого розвитку. »: веб-сайт URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 10.12.2021).

43. Європейська Комісія. Звіт: Європейський підхід до мікро-кваліфікацій: веб-сайт URL: <https://ec.europa.eu> (дата звернення: 01.12.2021).

44. Європейська Комісія. План дій щодо цифрової освіти 2021-2027 веб-сайт URL: <https://ec.europa.eu> (дата звернення: 01.12.2021).

45. Університет Лінкольна. вер. 2020 р. Посібник із забезпечення якості. Схвалення - короткі курси та мікро-кваліфікації. <https://cpb-eu-w2.wpmucdn.com/blogs.lincoln.ac.uk/dist/a/2784/files/2020/09/02a-QAM-Short-Courses-and-Microcredentials-Approved-AAC-04-09-20-c.a.-1.pdf>

46. Волошин, Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти. К. : Логос, 2010. – 428 с.

47.Волошин Ю. О. Конституційно-правові засади самоорганізації національних меншин в Україні : дис. канд. юр. наук : 12.00.02 / Волошин Ю. О. – Київ, 2001. – 220 с.

48.Волошин, Ю. О. Проблема міждисциплінарності у визначенні категорії «інтеграція» та її роль у розвитку національного. Вісник Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2011. – № 4. – С. 16–23.

49.Волошин Ю.О. Legal globalization and interstate integration as a leading factor of the formation of state security and sovereignty. Atlantic Press. 2nd International Conference on Social, Economic and Academic Leadership . – 2018, № 11. – P. 351-358

50.Волошин Ю.О., Замула А.Ю.
The State as the Leader in Fighting International Terrorism in the Globalized World. International Conference
“Entrepreneurial and Sustainable Academic Leadership” . –2018. – P. 491-501.

51.Волошин Ю.О., Замула А.Ю., Карпачова Н.І. Забезпечення права ув'язнених на належну медичну допомогу: міжнародні стандарти та національна практика. Запорозький медичинський журнал. –2019 . –Том 21, № 4(115) С. 511-516.

52.Волошин Ю.О.,Марцеляк О. В., Янчук А. О. Омбудсман з питань охорони здоров'я як фактор гарантування прав людини в умовах медичної реформи в Україні. Запорозький медичинський журнал. –2019 . –Том 21, № 5(116) . –С. 702-706.

53.Волошин Ю.О.,Карпачова Н.І., Єпіфанов О.В., Марцеляк О.В. Міжнародно-правові стандарти в сфері охорони культурної спадщини та їх імплементація у національне законодавство держав. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв . –2019. –№ 2. –С. 35-41.

54.Волошин Ю.О., Мушак Н.Б.Impact of COVID-19 on the realization of freedom of movement in the European Union and its member states. Atlantic Press. 2nd International Conference on Social, Economic and Academic Leadership . – 2021, № 170. – P. 129-134.

55. Волошин Ю.О., Короткий Т.Р. Розслідування катастрофи рейсу PS 752: міжнародні стандарти та правозастосовна реальність // Наукове фахове видання «Бюлетень Міністерства юстиції України» . – 2020. № 2. – С. 40-49.
56. Сидоренко К.В. Особливості формування виробничої інфраструктури Міжнародних аеропортів// Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2013. – №3. – С. 142-145.
57. Sydorenko K. Mechanisms of development the competitiveness of the productive infrastructure of international airports in conditions of intensification of the global air transport market// European Applied Sciences. – 2014. – №4. – P. 129-130.
58. Сидоренко К.В. Стійкий розвиток підприємств у міжнародному економічному просторі. Монографія/За редакцією Ареф'євої О.В. – К.: ФОП Маслаков, 2018. – с. 50-65.
59. Сидоренко К.В. Концептуальний підхід до формування конкурентоспроможності провідних міжнародних аеропортів в умовах світоцивілізаційної траєкторії розвитку// Бізнес-Інформ. – 2014. – №3 (434). – С. 171-176.
60. Сидоренко К.В. Місце виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів у системі забезпечення глобальної конкурентоспроможності// Економічний простір: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2017. – №125. – С. 17-26.
61. Sydorenko K. The mechanism of competitiveness management of production infrastructure of international airports in the global air transportation market// European science review. – 2015. – №4. – P. 159-162.
62. Лобода С. М. Педагогічна творчість учителя на шпальтах вітчизняної преси ХХ століття: протистояння ідей : монографія / С. М. Лобода ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – 504 с.

63. Loboda S. M., G. Vaskivska, M. R. Tanaś Interdisciplinary links as a didactic basis of the future teacher's professional training. // *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*. 2017. No. 10 – 11. Pp. 46 – 59. (eng).

64. Blaszcak, I., Loboda, S., & Plyska, Y. (2021). “The role of Media and Professional Information and Communication Environment in the Formation of Social Activity of a Young University Teacher”, *Youth Voice Journal: Young People In Education*, Vol. 3, pp. 7-14. ISBN (ONLINE): 978-1-911634-35-5.

65. Лобода С. М. Історія видавничої справи та редагування в персоналіях: Яків Мамонтов : навч. посіб.-хрестоматія / С. М. Лобода. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 324 с.

66. Лобода С.М., Матвійчук-Юдіна О.В. Метод проектів у формуванні компетентності з інфографіки у майбутніх бакалаврів з кібербезпеки. // *Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук, праць*. 2017. № 54–55. С. 269–277.

67. Лобода С. М. Методологічні підходи і принципи вивчення періодичної преси як специфічного джерела історико-педагогічного дослідження/ *Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія / авт. кол. : Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін. ; за заг. ред. В. С. Курила, Є. М. Хрикова ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”*. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 248 с.

68. Svitlana LOBODA, Yuriy PLYSKA Problem determinacji aksjologicznej stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych w warunkach przejścia do nowego paradygmatu edukacyjnego // *Rocznik Lubuski pt. Zmiana społeczna i jej implikacje*, tom 46. Cz. II, 2020. – s. 167 – 178. (<http://www.roczniklubuski.uz.zgora.pl/tom-46-2020/>).

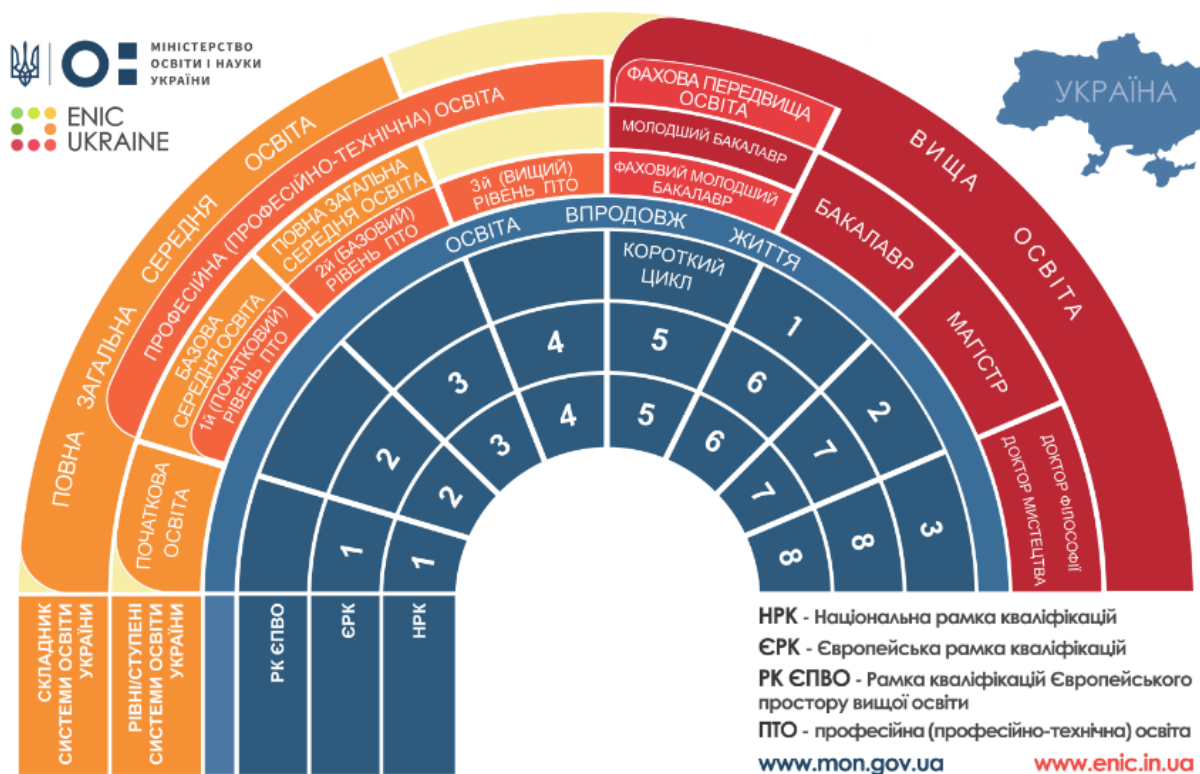
69. Лобода С.М., Матвійчук-Юдіна О.В. Формування компетентності з голографії у майбутніх бакалаврів кібербезпеки. // *Педагогічні науки: зб. наук, праць*. 2017. № 78–79. С. 163–166.

70. Лобода С.М., Велскоп В., Денисенко С.М. Прийоми активізації уваги в мультимедійних освітніх ресурсах. // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні підходи. – № 7 (71), 2017. – С. 200 – 211.

Таблиця 1. Країни-учасниці Болонського процесу

Рік	Загальна кількість країн	Країни, що приєднались
1999	29	Австрія, Бельгія, Болгарія, Чеська Республіка, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ісландія, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словацька Республіка, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Сполучене Королівство
2001	33	Хорватія, Кіпр, Ліхтенштейн і Туреччина
2003	40	Албанія, Андорра, Боснія і Герцеговина, Ватикан, Російська Федерація, Сербія та колишня Югославська Республіка Македонія
2005	45	Вірменія, Азербайджан, Грузія, Молдова, Україна
2007	46	Чорногорія
2010	47	Казахстан
2015	48	Білорусь

Рисунок 1 – Національна рамка кваліфікацій України

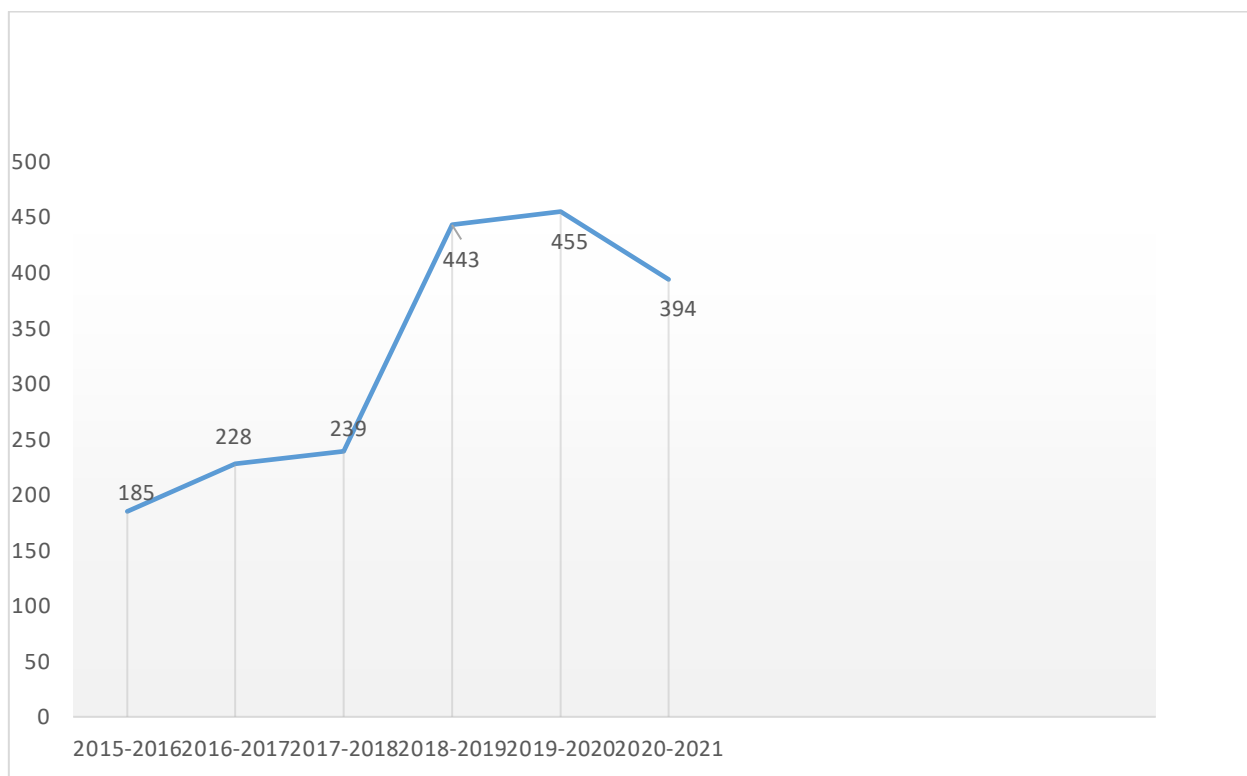
Додаток 3

Рисунок 2 – Реєстри Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

Активация V
Перейдіть до р
активувати Wir

Графік 1 – Кількість іноземних студентів у 2011 – 2020 роках.

Додаток 5

Графік 2. – Кількість закладів вищої освіти України, які здійснюють навчання іноземних студентів у 2015 – 2021 роках.

